

LACZIK MÁRIA

Fokozó értelmű szóösszetételek kontrasztív vizsgálata (magyar-olasz összevetés)

Kulcsszavak: *a nem összehasonlító fokozás, hasonlító szóösszetételek, melléknévi hasonlítás, olasz nyelvi kifejező eszközök, a come kötőszó*

A nem összehasonlító fokozás szintetikus változatának kifejező eszközei között tartjuk számon a szóösszetételekkel való kifejezést. (A terminust Székely Gábor meghatározása szerint használom.) Előadásomban a magyar nyelvi fokozó értelmű hasonlító szóösszetételek szemantikai tartalmának olasz nyelvű kifejezési formáit vizsgálom azon meggondolás alapján, hogy a fokozás jelensége nyelvi univerzália, s minden nyelv él e jelenség adta lehetőséggel. A magyar nyelvben gyakran megfogalmazhatók szóösszetétellel az olyan kifejezések, mint *féhér, mint a tej* → *tejféhér* – *bianco come il latte* → *bianco latte*; *kék, mint az ibolya* → *ibolyakék* – *azzurro come la viola* → *azzurro violetto*. A fokozás e formájában külön szerepet kapnak a színnevek az árnyalatok kifejezésére használt különböző szerkezetekben. A hasonlító szó szerkezetek azonban nem automatikusan válthatók át szóösszetételekké, nem minden esetben fogadja el a nyelv a kétféle kifejezési módot.

A fokozás jelenségével minden leíró nyelvtan foglalkozik, érteve ezen a melléknévfokozást, de eltekint a fokozás lexikai és szintaktikai eszközeitől.

LANGANKE, ULRICH – KUNSÁGINÉ MORZSA ÁGNES – BÓLYA
ANDRÁS

A Practical Approach to the Theory of the Multimedia Semantic Trainer

Kulcsszavak: *on-line dictionary, concept of fuzzyness, software application, interdisciplinary, multimedia*

This paper gives an account of the research and experience through the compilation of the Multimedia Semantic Trainer (MST) done by the language teaching staff of Budapest TECH. Further it explores the possible applications of MST in different forms of conventional and non-conventional learning situations. The starting point of Ulrich Langanke's research was the idea of vagueness becoming the decisive criterion for categorization, a theory that had already been introduced in sciences such as mathematics, Information Technology, artificial intelligence, semantics and even in industry.

The concept of fuzzyness in MST attempts to confront existing paradigms applied in dictionaries. Being interdisciplinary, the MST combines linguistics with programming and multi-sensual screen design.

The Multimedia Semantic Trainer is an interactive hypermedia CD-ROM and online dictionary still in the process of making, especially designed for learners of English. MST has numerous versatile features for its future in-class or on-line users. We give an insight into the structure of MST demonstrating its applicability through an entry.

LANTERI ERIKA

Objektív és szubjektív nyelvi anyag, avagy mitől függ a dialektusismeret Liguriában

Kulcsszavak: *dialektus, olasz nyelv, nyelvcseré, nyelvmegőrzés*

A kutatás elsősorban két város – egy nagyváros és egy kisváros – lakóinak dialektussal kapcsolatos szokásait hasonlítja össze. A tanulmány megpróbálja lépésről-lépésre megvizsgálni azoknak a – különösen Észak-Olaszországban elterjedt – véleményeknek az igazságtartalmát, amelyek szerint a dialektus elsősorban az idős, alacsony végzettségű, vidéken élő emberek sajátja.

A kutatás során különböző vizsgálati eljárások kombinált alkalmazására került sor, ötvözve a kvantitatív és a kvalitatív kutatási módszerek előnyeit.

Az eredmények alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy nagy változások jelenleg Impériában vannak folyamatban, olyanok, amelyek Genovában talán már lezajlottak a múltban. Nyitva marad azonban az a kérdés, hogy vajon ez a növekvőnek megítélt genovai tendencia elégséges lesz-e ahhoz, hogy a dialektus a jövő nemzedékek számára is hozzáférhető, tényleges kommunikációs eszköz legyen. Másrészt az sem kevésbé érdekfeszítő, hogy Impériában lassítható-e, illetve meddig tarthat még a jelenleg folyamatban lévő nyelvcseré a dialektus és az olasz nyelv között.

LENGYEL ZSOLT

Asszociációs vizsgálatok

Kulcsszavak: *asszociáció, pszicholingvisztika, kis világok, hálózatok*

Az előadás a **Magyar Asszociációs Normák Enciklopédiája (MANE)** sorozat első kötetét mutatja be. A sorozat alkalmazott pszicholingvisztikai alapkutatások eredményeit teszi közvé; tagjai lényeges pontokon különböznek, ám lényeges pontokon kapcsolódnak egymáshoz. A kapcsolódási pontok: az életkor, a használt (szabad, illetve kötött asszociációs) technika, a vizsgálatok (részben) megismételt jellege, végül az annotáció azonossága.

Az **első kötet** a 10-14 évesek körében végzett kötött, egyszavas asszociációs vizsgálat anyagát publikálja. Az anyaggyűjtés 2004-2006 között zajlott; 1100 budapesti, hajdúnánási, hatvani, tapolcai, veszprémi és falusi gyerek bevonásával, hogy egyfelől minél strukturáltabb anyagot kapjunk, másfelől hogy minél inkább közelítsünk a 10-14 évesek normájához. Ugyanazt a 197 HSZ-t alkalmaztuk, amelyek a két korábbi (1983-as, 1985-ös) vizsgálatban szerepeltek; azonos volt a HSZ-ak prezentálási és válaszadási módja is: írott HSZ-ra kellett írásos választ adni.

LŐRINCZ JULIANNA

A műfordítási terminológia alapkérdései

Kulcsszavak: *foreignization, intertextualitás, kommunikatív ekvivalencia, műfordítás, szöveginvariáns, szövegvariáns*

A nyelvészeti megközelítésű fordításelmélet az irodalomtudományi megközelítésű műfordítás-elmélettel több ponton tartalmaz azonosságokat és különbségeket is. Ezeket az azonosságokat és a különbségeket járom körbe előadásomban, érintve a műfordítás fogalmának definícióit, illetve a fogalom definiálhatatlanságát. A forrásnyelvi és célnyelvi szövegek érintkezéséből következő megfeleltetési viszonyra a kommunikatív ekvivalenciát a popoviči variáns-invariáns korrelációban tartom használhatónak.

Az irodalmi fordítások típusain belül műnemenként is különbséget kell tennünk. Így külön kell választanunk: 1. a prózafordítást 2. a költészetfordítást és 3. drámafordítást. Előadásomban csak a költészetfordítás kritériumait vázolom fel, kitérve az egyes kritériumok figyelembevételére.

Mind a nyelvészeti, mind pedig az irodalomelméleti megközelítésű fordításelméleti szakirodalomban napjainkban egyre inkább terjed az a nézet is, amely szerint a fordítás akkor adekvát az eredeti szöveggel, ha annak idegenségét is megőrzi, azaz érezni lehet rajta, hogy fordított szöveg. Ezt a jelenséget a *foreignisation* műszóval jelölik a szakirodalomban. A műfordítónak azonban egyensúlyt kell teremtenie nemcsak a két szöveg, hanem a két kultúra között is. Az irodalomtudománynak a fordítást intertextualitásként értelmező felfogása szerint minden szöveg egy egységes kontinuum, az egyetemes emberi kultúra egy-egy szegmense. Természetesen vannak átfedések a nyelvészeti alapú fordításelméleti és az irodalomtudományi megközelítés között, de ezek véleményem szerint nem kizárják, hanem kiegészítik és gazdagítják egymást.

LUKÁCS ANDRÁS

A (félre)fordítás fordítása, avagy angol humor latinul, magyar fordításban

Kulcsszavak: *verbális humor általános elmélete, fordítás, Carry on Cleo*

A humor fordíthatóságának objektív mérésére tett kísérletek közül a legismertebbek közé tartozik az Attardo névvel fémjelzett verbális humor általános elmélete, amely hatszintű skálájával próbál kulcsot adni a fordító kezébe a forrásnyelvi humor minél hűbb célnyelvi átültetéséhez.

Az előadás azt kívánja szemléltetni, hogy mennyiben alkalmazható ez az elmélet egy olyan sajátos felépítésű humoros szöveg esetében, mint amilyen a nagy sikerű angol filmsorozat *Carry on Cleo (Folytassa Cleo)* c. epizódja, ahol a humor egyik forrása a latin megnyilatkozások szerepeltetése, amelyek néhol önállóan, máskor mosolyra ingerlő (szándékos félre)fordítással megtoldva hangzanak el a szereplők vagy a narrátor szájából.

Az előadásban vizsgált kérdések: Hogyan birkózik meg e félrefordítások fordításával a magyar szinkron, illetve feliratozás? Milyen eltérések tapasztalhatók az angol és a magyar szöveg között? Azonos-e a magyar és az angol szöveg pragmatikai ereje? Mennyiben befolyásolják a magyar változatot a szinkronizálásból fakadó kötöttségek?

MAKAI ZOLTÁN

A képalkotó diagnosztika néhány területének terminológiai elemzése

Kulcsszavak: *terminus, terminológiai rendezés, invazív radiológia, intervenciós radiológia*

A képalkotó diagnosztika a múlt század vége felé vált az orvostudományok önálló területévé. Napjainkra, a képalkotó eszközök fejlődésének köszönhetően, a képalkotó diagnosztika lehetőségei túlmutatnak a diagnosztikán, az intervenciós radiológia megjelenése újszerű, a hagyományos műtéti technikákat olykor helyettesítő, beavatkozásokat tesz lehetővé.

A képalkotó diagnosztika magyar terminológiájának feltárása az előző években megkezdődött: a kutatások a szombathelyi Terminológiai Innovációs Központ irányításával és a PTE ETK Diagnosztikai Képalkotó Tanszék szakmai segítségével zajlanak.

A kutatás korábbi szakaszainak eredményeire támaszkodva, jelen tanulmány célja a képalkotó diagnosztika bizonyos tárgyköreire jellemző terminusok vizsgálata. A kutatás során az 'invazív radiológia' és az 'intervenciós radiológia' terminusokkal jelölt fogalmak tartalmi jegyeit és meghatározásait és a fogalmak közt lévő logikai-terminológiai viszonyt vizsgáltuk. Továbbá választ kerestünk arra, hogy a nevezett terminusokkal alárendelt viszonyban lévő hiponim nem- és fajfogalmak milyen szempontok szerint foglalhatók össze terminológiai rendszerré.

MARKOVA, INDRA

A magyar szófajtan és alaktan tanítása a Szófiai Ohridai Szent Kelemen Egyetemen

Kulcsszavak: *idegennyelv-tanítás, szófajtani és alaktani kategóriák, példaanyag, nyelvtanok, segédkönyvek*

A Szófiai Ohridai Szent Kelemen Egyetem magyar szakos hallgatói a 3. és a 4. félévben, heti 4 órában, külön tantárgyként tanulják a magyar nyelv alaktanát. Előadásomban megpróbálom tételszerűen bemutatni azokat a főbb szempontokat, továbbá elveket, módszereket, amelyek a magyar nyelv szófajtani és alaktani kategóriáinak tanításában alkalmazok.

Ezzel kapcsolatosan külön kitérek a tanítás során felhasznált és rendelkezésünkre álló fontosabb segédeszközökre, tankönyvekre, ill. bemutatom a bolgár hallgatóknak készült magyar nyelvtani segédkönyv szófajtani és alaktani részét, amely az előadásban tárgyalt szempontokat figyelembe véve és többéves tanítási gyakorlatom tapasztalatai alapján állítottam össze. Megfigyeléseim, remélem, hasznosíthatók a magyar mint idegen nyelv oktatása területén.

MÁRTONYI ÉVA

Segítség vagy akadály? – A közvetítőnyelv használatának hatása a reáliák fordítására japán nyelvű szöveg magyarra fordításakor

Kulcsszavak: *fordítástudomány, közvetítőnyelv, japán nyelv, magyar nyelv*

Ha a forrásnyelv és a célnyelv is a ritkábban beszélt nyelvek közé tartozik, akkor gyakori, hogy a fordításhoz közvetítőnyelvet használnak. Minél távolabb áll egymástól a forrásszöveg és a célközönség nyelve és kulturális környezete, annál nehezebb feladat a reáliák fordítása, a közvetítőnyelv beiktatása pedig még bonyolultabb helyzetet eredményez. Egy angol közvetítéssel magyarra fordított japán mű reáliáinak elemzésével szeretném bemutatni, milyen hatással lehetnek a fordításra a másik fordító által alkalmazott átváltási műveletek, a pragmatikai adaptáció, a kulturális áthelyezés. Megvizsgálom, tetten érhető-e a köztes nyelv által okozott interferencia, befolyásolják-e a fordítót a fordítási norma eltérései, valamint hogy a kettős fordítás tovább erősíti-e az explicitációt a célnyelvi szövegben.

MÁTÉ ORSOLYA

Az időjelölés formái epikrízis szövegrészletekben – különös tekintettel a beszédidő és eseményidő kettősségére

Kulcsszavak: *szövegnyelvészet, szövegtípus, epikrízis, beszédidő, eseményidő*

Jelen előadás egy összetett szövegtipológizálási kísérlet második lépcsője, melynek során az epikrízis, mely az orvosi zárójelentések egyik fontos alkotó eleme és mint ilyen az orvosi dokumentáció jellegzetes reprezentánsa mint szövegtípus kerül felfedezésre. Ezen belül a szerző arra keresi a választ, hogy elkülöníthető-e az epikrízis, szövegtipológiai sajátosságai révén a többi szövegtől, önálló szövegtípust alkotva.

A tanulmány kísérletet tesz arra, hogy egy reprezentatív mintán szemléltetve, 60 epikrízis szövegét elemezve, feltérképezze az epikrízisek szövegének jellegzetes időjelölési formáit, használatának sajátosságait.

A tanulmány első lépcsőjében az epikrízisek szövegeinek jellegzetes időjelölési formáinak vizsgálata történt az alábbi szempontok alapján:

- az időjelölés nyelvi formáinak sajátosságai
- ezek akcióminőség szerinti elemzése
- ezek aspektus (Kiefer 1992) szerinti elemzése

A vizsgálat célja volt, hogy valamiféle szabályszerűséget, rendszert térképezzünk fel az epikrízisek szövegének igeidő használati struktúrájában, különös tekintettel az epikrízisek szövegének tartalmilag is elkülöníthető részegységeiben. Az elemzés első lépcsője elsősorban mondatokra vagy annál kisebb lexikai, morfológiai egységekre vonatkozott.

A tanulmány második lépcsőfokaként, a rendszerben továbblépve, az igeik elemzésén túl szövegrészletek kerülnek elemzésre, a beszédidő és eseményidő kettősségével.

MÁTIS BERNADETT

A Super Bowl filozófiája, az amerikai futball terminológiája hazánkban

Kulcsszavak: *sportnyelv, szaknyelv, terminológia, amerikai futball*

A sportok szaknyelve szerves részét képezi mindennapi nyelvhasználatunknak. A közelmúltban több olyan új sportág is megjelent Magyarországon, amelyek fogalmi és terminológiai rendszere egyáltalán nem, vagy csak nagyon szűk körben ismert. A sportnyelv szempontjából is felmerült az igény a terminusok egyre pontosabb meghatározására, hiszen minden szaknyelv esetében elengedhetetlen az egységes és egyértelmű nyelvezet és fogalomrendszer megléte. Az amerikai futball hazai nyelve szinte „kétnyelvű”, nagy számban tartalmaz angol szakszavakat.

Az előadás célja az amerikai futball magyar terminológiájának bemutatása a hazai terminológia általános nyelvi változásai kapcsán. A vizsgálatok korpusza a játék hazai hivatalos szabálykönyve, több kisebb szabályleírás, két Super Bowl videofelvétel (az USA amerikai futball bajnoksága döntője), a csapatok honlapjainak és a Nemzeti Sport cikkeinek nyelvi anyaga.

MÁTYÁS JUDIT

Transzfer és interferencia a német és az angol nyelv tanulása során Hogyan befolyásolja a német az angol nyelv elsajátítását?

Kulcsszavak: *nyelvtanítás, német nyelv, transzfer, interferencia*

Német nyelvszakos tanárként a nyelvi órákon, szemináriumokon, főképpen a szóbeli kommunikáció során, számtalanszor tapasztalom, hogy nem csak az általános nyelv használatakor, hanem a német nyelven folyó gazdasági, üzleti társalgás során is az angolul jól beszélő hallgatók gyakran használnak a német nyelvben hasonló, de eltérő jelentésű angol szavakat helytelenül. Mivel a német nyelvet követően most én magam is angolul tanulok, nyomon kísérhetem, hogy milyen zavarok keletkezhetnek a német nyelv hatására az angol elsajátítása során, de mindez fordítva is igaz, mert számtalanszor tapasztalható ennek ellenkezője is: a korábbi nyelvtudás megkönnyíti és elősegíti az új tanulását.

Az előadásban az interferencia, faux amis, transzfer kérdéskörét taglálva bemutatásra kerülnek a német-angol nyelv relációjában a tanulás során felmerülő problémák, és azok megoldását célzó módszertani lehetőségek. Mivel az angol nyelv tanulását sok hallgató a németet követően kezdi el, ezért feltétlenül érdemes a problémával, a két nyelv – első sorban – pozitív egymásra hatásával foglalkozni, ezt a hallgatókkal tudatosítani, és ezáltal őket további nyelvek tanulására is motiválni.

MEDVE ANNA

Nyelv, anyanyelv, idegen nyelv az oktatásban

Kulcsszavak: *anyanyelvoktatás, idegennyelv-oktatás, koncepció, taneszközök, tananyagok*

Az anyanyelv és az idegen nyelv iskolai oktatásának kapcsolatát a nyelvi képzésre vonatkozó elméletek és a szabályozó dokumentumok mindig is evidensnek tartották, a NAT pedig különös hangsúlyt fektet rá. A megvalósítás módja azonban nem kidolgozott. Ez nem véletlen, minthogy magának a kapcsolatnak az értelmezése modellfüggő, az anyanyelvi tantervek és taneszközök mögött pedig nem, vagy csak ritkán fedezhető fel valamely koherens nyelvészeti paradigma vagy elmélet. Mit vár az idegennyelv-oktatás az anyanyelvi képzéstől? Valóban csak a gyakran emlegetett metanyelvi tudásra számíthat? Mit mutat a gyakorlat, mit tükröznek a tantervek és a taneszközök? Valamint: milyen területen, milyen módszerekkel és eszközökkel segíti, illetőleg segítheti az idegennyelv-oktatás és az idegennyelv-ismeret az anyanyelvi képzést?

Ezekre a kérdésekre keresem a választ az anyanyelvi nevelés aspektusából egyrészt az anyanyelvi nevelési programok és taneszközök elemzésével, másrészt egy koherens nyelvészeti keretben megfogalmazott koncepció felvázolásával. Egyben a gyakorlati megvalósítás lehetőségére is szeretnék példával szolgálni tanterv-, illetőleg tananyag-részletek bemutatásával.

MEKIS ZSUZSANNA

A Standardisiertes Wörterbuch Tourismus c. szótárban megjelenő turisztikai szakkifejezések szóalkotási módjának vizsgálata

Kulcsszavak: *turisztikai szaknyelv, szóképzés, szóösszetétel, neologizmus, gyakorisági vizsgálat*

A turizmus egyike azoknak a szakterületeknek, ahol különösen nagy az igény arra, hogy új fogalmakat alkossanak, hiszen a turizmus a gazdaság egyik leggyorsabban fejlődő ága. Ezen dinamikusan fejlődő gazdasági ágazat újfajta szolgáltatásai, új értékesítési csatornái számos új szakszó használatát eredményezik a szakmai nyelvhasználatban. Ezek a neologizmusok nem ritkán egyrészt más nyelvekből (elsősorban az angolból) átvett idegen szóként, illetőleg igen hamar jövevényszóként gazdagítják a német gazdasági nyelv szókincsét; másrészt igen jelentős a különféle szóalkotási eljárások (szóösszetétel és szóképzés) eredményeként létrejött új szavak előfordulási aránya.

Előadásomban Holger Mühlbauer Standardisiertes Wörterbuch Tourismus (2004) című szótára alapján azt vizsgálom, hogy a német turisztikai szakszókincs milyen szóalkotási módokat használ az új fogalmak elnevezésére, és hogy ezek milyen gyakorisággal fordulnak elő.

MEZEI GABRIELLA

A tanítás célja: Motiválás és önszabályozás a nyelvórán

Kulcsszavak: *motiváció, önszabályozás, az oktatás célja*

Előadásomban arra keresem a választ, hogy vajon miért tanítunk és mit gondolnak a tanárok az oktatás céljáról. Azt is bemutatom, hogy ez a mindennapi tanítási gyakorlatra vonatkozó kérdés és a rá adott válaszok milyen viszonyban állnak a részben elméleti, részben empirikus adatokra támaszkodó magyarországi kutatásokkal, illetve található-e kapcsolat a tanítás tanári céljának meghatározása és a motiválás között. A motivációs kutatások egyik viszonylag új iránya az önszabályozó tanulást vizsgálja. A tanítás során a diák számára kitűzött célok alapelemként jelennek meg a tanulási folyamatban, ahol a tanári célok sem elhanyagolhatók.

Számos kutatás azonban azt mutatja, hogy a nyelvoktatásban a célok kitűzése mellékes szerephez jut, vagy egyáltalán nem jelenik meg. A szakirodalom legfontosabb modelljeit és az empirikus kutatásokat alapul véve, ezt pedig saját interjúimmal és doktori kutatásommal kiegészítve felvázolom az önszabályozó és motivációs folyamatok osztálytermi modelljét, amely segítségünkre lehet abban, hogy a nyelvoktatás céljait könnyebben olvasszuk be a tanítási-tanulási folyamatba, és jobban átlássuk az óhatatlan tanári beavatkozás potenciálisan leghatékonyabb pontjait.

MIHALOVICS ÁRPÁD

A békeszerződések szövegének pragmatikája

Kulcsszavak: *békeszerződések, pragmatika, beszédaktusok, illokúciós értékek, szövegnyelvészet, diktátum.*

A háborút rendszerint békeszerződés zárja le, mely formailag a háborút viselt államok kölcsönös (!) megállapodása a háború utáni állapotokról, az ún. „békés újjárendezés” feltételeiről.

A békeszerződés feltételeit valójában a győztes állam vagy államok diktálják (= direktív illokúciós érték/erő). A legyőzött állam kényszer alatt fogadja el a „diktátumok” feltételeit, azaz kényszer hatása alatt tesz ígéreteket és nyilatkozik bizonyos elkötelezettségekről (= promisszív illokúciós értékek).

Az előadásban – a nyelvészeti pragmatika segítségével – ezeknek az ígéretnek és elkötelezettségeknek a szinte állandónak tekinthető formuláit (*lemond valamiről, kötelezi magát valamire, elismer valamit, hozzájárul valamibe, elfogad valamit* stb.) vizsgáljuk több békeszerződésből vett szövegrészlet alapján, majd az adott formulák pragmatikai vonatkozásait illetően megfogalmazzuk saját álláspontunkat.

Vizsgálatunkhoz kiváló elméleti alapul szolgál a Párizsi Szemantikai Iskola *A. Greimas* és *J. Courtès* által megformált Manipulation-definíciója, amelyre támaszkodunk nyelvi elemzés során.

A szövegrészletek pragmatikai elemzése útján egyértelműen igazolható a békeszerződések diktátumjellege.

MIHALOVICS PÉTER

A politikai beszéd: meggyőzés és/vagy manipuláció

Kulcsszavak: *politikai beszéd, meggyőzés, manipuláció, conviction, persuasion, korpuszelemzés*

Az előadás első részében bemutatjuk a politikai beszéd főbb sajátosságait. A második részben a meggyőzés két fajtájáról (1. *conviction* és 2. *persuasion*), továbbá a manipuláció kérdésköréről valamint a két jelenség különbözőségéről értekezünk. A politikai kommunikációval foglalkozó szakirodalom (*Perelman, Toulmin, Mazzone, Banczerowski* és mások) különbséget tesz a „*convaincre*”, a logikai, azaz az észérvek alapján történő meggyőzés módozatai és a „*persuader*”, azaz az érzelmi ráhatással történő meggyőzés technikái között. Ez utóbbi technikával gyakran találkozhatunk a politikai jellegű/célzatú reklámokban is.

Érintőlegesen foglalkozunk a manipuláció és a propaganda kapcsolatával is.

„A meggyőzésnek erkölcsi implikációi is vannak: a „szónok” hatást gyakorol a „közönségre”, és a sikeres meggyőzés eredménye elvileg a közönség érdekében áll, bár sosem kizárt, hogy közben a szónok érdeke is érvényesüljön. Abban az esetben, amikor a csak a szónok érdeke érvényesül, manipulációról beszélünk. „A manipuláció fogalmát az interperszonális befolyásnak csak azokra az esetre alkalmazhatjuk, amelyekben a befolyásolt emberek nincsenek tudatában a hatásnak, a ‘szónok’ érdekeinek.” (Gyenge Zsolt)

A harmadik részben magyar és francia nyelvű korpusz segítségével illusztráljuk a politikai beszédek két jelenségét: a meggyőzést és a manipulációt.

MIHALOVICSNÉ LENGYEL ALOJZIA

A magyarországi németek kisebbségi nyelvoktatása 1990 után

Kulcsszavak: *kulturális autonómia, kulturális hagyományápolás, nyelvi identitás, anyanyelvű oktatás, kétnyelvű oktatás, nyelvoktató forma, egyéni kisebbségi jogok*

A kisebbségi nyelvoktatáshoz való jog a kisebbségeket megillető kulturális autonómia egyik legfontosabb láncszeme. A kisebbségi oktatás megvalósításának egyik alapvető feltétele az önazonosság: egy adott közösség nyelve, hagyományai és egyéb kulturális értékei megőrzésének.

A magyarországi németek iskolakultúrája a második világháborút követő időszakban jelentős változásokon ment át: Az anyanyelvű (tannyelvű) oktatás, továbbá a kétnyelvű oktatás háttérbe szorult, a nyelvoktató forma is kevés – a magyarországi németek által lakott település – iskolájában valósult meg.

1990 után a magyarországi németek kulturális hagyományápolása, s ezzel együtt a német nemzetiségi tanintézmények (óvodák, általános- és középiskolák) fejlesztése illetve szervezése különös jelentőséggel bír.

Az 1990 és 2005 közötti időszakban a német nemzetiségi oktatásban résztvevők száma megsokszorozódott. Kétnyelvű iskolák közül választhatnak a kisebbség gyermekei, de az oktatási intézmények túlnyomó többsége csupán a nyelvoktató formát ajánlja. Kívánatos lenne az egynyelvű, a német anyanyelvű oktatás, ami bővítené a hazai németiség identitását.

MURÁNYINÉ ZAGYVAI MÁRTA

Betűszó, mozaikszó, rövidítés, szóösszevonás – mi is?

Kulcsszavak: *betűszó, mozaikszó*

A mai magyar nyelvben, csakúgy mint a többi modern élő nyelvben az egyik legproduktívabb neologizmus képző módszer a betűszavak létrehozása. Különösen igaz ez a tudományos szaknyelvekre. De mint ahogy ez lenni szokott, a nyelvléírás időben lemarad a nyelvi jelenség kibontakozása mögött, nincs egység sem az elnevezést, sem a meghatározást illetően. Az előadás terminológiai tisztázásra tesz kísérletet. Kiindulópontul szolgálnak egyfelől a magyar nyelvű nyelvészeti munkákban talált leírások, meghatározások, másfelől német nyelvű szakirodalom, különös tekintettel Dorothea Kobler-Trill „Das Kurzwort im Deutschen” c. munkájára. A vizsgált korpuszt magyar és német nyelvű analitikai kémiai szakszövegekben gyűjtött – nevezzük őket egyelőre így – mozaikszavak adják.

MÜLLER MÁRTA

Komposita in den mundartlichen Handwerk-Fachwortschätzen in Pilisvörösvár/Werischwar

Kulcsszavak: *Mundart, Handwerker, Fachwortschatz, Komposita*

Die Zusammensetzung von gemeinsprachlichen oder Fachwörtern, die zu Termini werden, ist ein sehr produktives und beliebtes Mittel der Fachwortschatzerweiterung. Eine Zusammensetzung ist als treffend zu bezeichnen, wenn das Benennungsmotiv bei der Bildung gut zu erkennen ist und wenn die Bedeutung der gesamten Konstruktion aus der Kombination der einzelnen Teilbedeutungen ableitbar ist.

Der Beitrag setzt sich zum Ziel, die Zusammensetzungen eines aus 2.728 mundartlichen Einheiten bestehenden Korpus, darauf hin zu untersuchen, welche Wortbildungsmuster bei der Entstehung von fachmundartlichen Zusammensetzungen als produktiv und unproduktiv erscheinen, bzw. welche binnendeutschen Zusammensetzungen von den Informanten in Form von Syntagmen aufgelöst werden. Es wird auch darauf eingegangen, ob die Möglichkeit der Verschleierung der „Geschäftsgeheimnisse”, der „Zunftgeheimnisse” der handwerklichen Tätigkeit durch die für die Laien enigmatisch vorkommenden, „exklusiven” Bezeichnungen, d.h. durch die exozentrischen Komposita von den betreffenden Fachwortschätzen in welchem Maße genutzt wird.

N. CSÁK ÉVA

A szállodaipar és nyelvhasználata három nyelvterület tükrében

Kulcsszavak: *szállodaipar, szaknyelvoktatás, neologizmusok, párhuzamos szövegek, korpuszelemzés*

Tekintettel arra, hogy a Szolnoki Főiskolára jelentkező hallgatók az utóbbi években soha nem látott érdeklődést mutatnak a turizmus és vendéglátás alapszak iránt, és a turizmus- vendéglátás (BA) szakos közgazdászok elhelyezkedési lehetősége a nemzetközi és hazai szállodaláncokban közép és felsővezetőként egyre jobban szélesedik, elengedhetetlenül szükségesnek tartom, hogy a turizmus szaknyelvét, azon belül is a szálláshely-szolgáltatás speciális nyelvhasználatát a legfrissebb és a legaktuálisabb szövegfajták ismeretében oktassuk.

Előadásomban a következő pontokra térek ki: a szállodaipar helye a nemzetgazdaságon belül, a szállodaipar más, főként szolgáltatóipari ágazatokkal, és azok nyelvhasználati színtereivel alkotott kapcsolódási pontjai, a szállodaipar oktatása felsőfokon német, orosz és magyar nyelvterületen. Végül kutatásom egy szeletét kívánom bemutatni, amelyben német, orosz és magyar párhuzamos szövegfajtákon vizsgálom a vendéglátás szakemberei, a szállodai menedzsment tevékenységi körei, a szállodai beltérek, kültérek, szállodai eszközök, tárgyak és technológiák nominációit, különös tekintettel a jelenlegi évtized neologizmusaira.

NÁDAI JULIANNA

Sajtónyelvi neologizmusok angol és magyar nyelvű korpusz alapján

Kulcsszavak: *nyomtatott sajtó, neologizmusok, jelentésmódosulás, univerzális jellemzők, gazdasági szakcikkeek*

Az előadás egy angol-magyar korpusz elemzésének a része. Az előadás az ismeretterjesztő gazdasági sajtótermékekben található és általuk a köznyelvben is elterjedt szóalkotásokat mutatja be. Napjaink nyelvújítási törekvéseinek lenyomata a sajtó nyelve, amelynek feladata és felelőssége a neologizmusok rögzítése. A szaknyelv és mint ennek része a nyomtatott sajtó nyelve állandó átalakuláson megy keresztül. Az új szavak, fogalmak és terminusok létrejöttével a nyelv a mindenkori társadalmi, gazdasági állapotokat tükrözi. A kifejezések új jelentéstartalommal bővülnek, régi jelentésük akár feledésbe is merülhet. Az új jelentés által keletkezett új szavak tartóssága a használat gyakoriságától és körétől függ. Az elemzés a *Heti Világgazdaság* és a *The Economist* 2006-ban megjelent cikkeire fókuszál. Az előadás célja, hogy rávilágítson a sajtó nyelvezetének nyelvújító hatásaira, tipizálja az új, vagy új jelentéssel felruházott kifejezéseket és választ adjon arra a kérdésre, hogy melyek a neologizmusok univerzális jellemvonásai.

NAGANO, Robin Lee

Variety in Titles: Academic Writing in Economics

Kulcsszavak: *LSP, English for Academic Purposes, corpus*

Variety in language and the exploration of options are key themes when studying academic language use or when working with upper-level and LSP students. Here, the titles of research articles are examined to identify the strategies used in one social science, economics.

Titles of research articles, regardless of the discipline, are most typically made up of a noun phrase (NP), often heavily modified, such as *Differences in exchange rate pass-through in the euro area*. Titles can, however, be formed in a number of other ways. The options available are explored through a 400-title corpus from four major general economics journals. Analysis shows that 20-25% of titles take a non-NP form – questions (*Was Development Assistance a Mistake?*), full sentences (*Competence Implies Credibility*), beginning with a gerund (*Mixing goods with two-part tariffs*) or a preposition (*On Price Caps Under Uncertainty*), etc. Among the NP titles, the amount of post-modification varies, and coordination is common (*Institutional Investors and Stock Market Volatility*). Also investigated was the use of single- versus multi-unit titles.

NAGY ANITA

Metaforák fordítása közvetítőnyelven keresztül

Kulcsszavak: *fordítástudomány, metafora, közvetítőnyelv*

Az előadás azt vizsgálja, mi történik a metaforákkal, amikor a fordító közvetítőnyelven keresztül dolgozik. Áttekinti a metaforafordítás néhány elméleti kérdését, különös tekintettel a metaforikus kifejezések ekvivalenciájára, arra, hogy mit nevezhetünk valamely metaforikus kifejezés ekvivalensének egy másik nyelvben, és hogyan teremthető meg az ekvivalencia (Albert 1992, Dobrzyńska 1995, Kövecses 2007, Newmark 1982). A vizsgálat anyaga Murakami Haruki: *Szputnyik, szívecském* című regénye, amelyet a fordító a japán mű angol fordításából készített. Az előadás megvizsgálja, a metaforák ekvivalenciáját a japán-angol és angol-magyar fordításban, majd felteszi a kérdést, hogy az angol közvetítőnyelv közbeiktatása milyen következményekkel járt a metaforák fordításakor: hozott-e veszteségeket a magyar olvasók számára egy feltételezhető japán–magyar fordításhoz képest, hozzájárult-e a japán, az angol és a magyar nyelv metaforikus kifejezései mögött rejlő fogalmi metaforák különbségeinek vagy hasonlóságainak megállapításához.

NAGYHÁZI BERNADETTE

A mondat színei

Kulcsszavak: *magyar mint idegen nyelv, szórendtanítás*

A mai magyarnyelv-tanítási gyakorlatban – a korábbi évektől, évtizedektől eltérően – egyre gyakrabban találkozunk gyermekkorú magyarnyelv-tanulókkal. A határtalan Európa mind több

olyan nem magyar anyanyelvű tanulót eredményez az általános iskolások között is, akik a magyart nem származás- vagy környezetnyelvként sajátították-sajátítják el, hanem azzal idegen nyelvként ismerkednek. A főként felnőttoktatásban szerzett tanári tapasztalatok, gyakorlat mellett tehát újra kell gondolni a magyarnyelv-oktatás számos módszertani kérdését, köztük a szórendtanítást is.

Előadásomban a MANYE egy korábbi kongresszusán ismertetett, készülő szórendtanítási modell újabb aspektusát szeretném bemutatni: milyen elméleti alapon, milyen szabályok segítségével, milyen szemléltető és kiegészítő eszközökkel lehet érthetővé, átláthatóvá, elsajátíthatóvá, automatikussá – és érdekessé – tenni a magyar nyelv szórendjét a gyermekkorú nyelvtanulók számára is.

NÉMETH ESZTER

Gulyás-e a „gulash”? Magyar reáliák a spanyol sajtóban

Kulcsszavak: *fordítás, reália, kultúra, spanyol nyelv, spanyol sajtó*

A fordítás, ezen belül a reália-fordítás nem mindig egyszerű, sokan gondolják úgy, hogy néha a lehetetlennel határos. Magának a reália szónak a meghatározása, értelmezése sem egységes, a „nyelvi reália” terminus helyett gyakran találkozhatunk például a „kulturális reália”, a „kultúra-specifikus szó” vagy a „lefordíthatatlan elem” kifejezésekkel.

A magyar nyelvi reáliák spanyol nyelvű „megfeleltetéseit” vizsgálva elmondható, hogy sem a reáliák fordítási megoldásai, sem pedig ezek megjelenítése nem egységes, sőt, igen nagy eltérés tapasztalható a különböző kiadványok között.

Előadásomban a legnagyobb spanyol napilapok internetes archívumában megjelenő olyan magyar reáliákat vizsgálom, mint például a *gulyás*, a *bonfoglalás*, vagy a *puszta*. Bemutatom, melyek a leggyakrabban szereplő magyar nyelvi reáliák, mit értenek mindezek a spanyolok, milyen képzetet, eredetet társítanak ezekhez a jeltárgyakhoz. Előadásomban arra szeretnék rávilágítani, milyen fontos lenne elérnünk (nekünk fordítóknak, tolmácsoknak, a spanyol nyelv használóinak), hogy ezen reáliák fordítása egységes legyen.

OROSZ ANDREA

Angol nyelvi szókincs-növekedés az érettségi után? Mérési eredmények és tapasztalatok

Kulcsszavak: *szókincs, szóhasználat, szókincs-gyarapodás, mérés, felsőoktatás*

A felsőoktatásban tanuló diákok sikertelensége sok esetben azzal magyarázható, hogy a középiskolában megszokott tanulási szokások és számonkérések helyett másféle tanítási stílussal és számonkéréssel találkoznak. Hiába tartalmaz a tananyag számtalan új szót, a diákok meglévő ismereteik segítségével, a nyelv egyszerűsítésével és túlélő technikák alkalmazásával jól elboldogulnak. A kísérlet során a Szegedi Tudományegyetem első éves, Felsőfokú Szakképzésben részt vevő hallgatóinak szókincsét mértem és hasonlítottam össze egy 2006-ban végzett középiskolások szókincsét mérő vizsgálat eredményeivel. Céлом annak kiderítése, hogy az ebben a típusú képzésben részt vevő hallgatók szókincse gyarapszik-e a középiskolai eredményekhez képest? A kísérlet során a diákok szókincsének gyarapodását, illetve mindennapi témákról írt

fogalmazásaik során használt szókincs gazdagságát vizsgáltam. Az első mérésekre akkor került sor, amikor a szemináriumokon különösebb számonkérés nem volt, a második alkalommal a tanár minden órán számon kérte az előzőekben leadott tananyagot. A második esetben jelentős növekedés volt megfigyelhető.

ORTUTAY KATALIN

A baszk nyelv oktatásának aktuális helyzete Franciaországban

Kulcsszavak: *kisebbségi nyelvtanítás, nyelvpolitika, kétnyelvűség, immerzió, nyelvi jogok*

Előadásom témájával a kevésbé ismert nyelvek oktatásának témaköréhez szeretnék kapcsolódni.

A baszk nyelv oktatásának helyzete jelentős változáson ment keresztül az utóbbi években. Franciaország nyelvpolitikája ugyan még a mai napig sem tekinthető példaértékűnek a kisebbségi nyelvek szempontjából, ugyanakkor az utóbbi időszakban egyes nyelvek esetében történt némi előrelépés. A legfontosabb e tekintetben a Baszk Nyelvi Hivatal létrehozása (2005 január), amely fontos koordinációs szerepet tölt be a baszk nyelv iskolai keretek között történő oktatásában.

Előadásomban ennek az új hivatalnak a felépítését, működését és szerepét szeretném bemutatni és elemezni, felhasználva a rendelkezésre álló legújabb statisztikai adatokat.

A hivatal állami támogatással történő létrehozása reményt adhat arra, hogy Franciaország nyelvpolitikájában némi változás várható a kisebbségi nyelvek beszélőinek jogait illetően.

Bár Franciaország még mindig nem ratifikálta az Európai Kartát, a baszk nyelv fennmaradásának biztosítása terén fontos lépés lehet ennek a hivatalnak a szerepe és működésének állami részről történő biztosítása.

OSVÁTH GÁBOR

Az alárendelő szószerkezet a koreaiiban és a magyarban

Kulcsszavak: *koreai nyelv, szószerkezet, kontrasztivitás, vonzatok*

A koreai mondat alapszórendje – a magyarhoz hasonlóan – SOV, és az NP balra bővíthető. A főnévi igenév mint szófaj hiánya magyarázza, hogy a magyar a *tanulást szereti* tárgyias szerkezet a koreaiiban nem transzformálható *tanulni szeret* szerkezetté. A célhatározói értelmű főnévi igenév (tanulni jön) helyett gyakran a **tanulásért jön* szerkesztődik meg. A főnevesítés nem törli az esetragot: *könyvet olvas* > **könyvet olvasása*. A jelzős szerkezet elsajátításakor nehézséget jelent a magyar *-i* képzőnek megfelelő koreai képző hiánya, helyette a birtokos esetragot használják, következésképpen nem tudnak különbséget tenni az *emberi élet* és az *ember élete* között. Probléma, ha a kéz szerkezet a magyarban jelentés-megkülönböztető értékű: *a főváros története* ≠ *fővárosi történet*, vagy amikor csak az egyik megoldás lehetséges: *Afrika diákja* ≠ *afrikai diák*. A határozós szerkezet jelzőssé alakítható, de nem igenév (*való, történő* stb.) segítségével, hanem a birtokos esetraggal. A melléknévi igenévi szintagma a folyamatos, befejezet és beálló szemléletű magyarral ellentétben jelen, múlt és jövő idejű, s az igenevek mind aktív, mind passzív értelemben használhatók: *a könyvet olvasó fiú* > **fiú olvasó könyv*. A vonzatokat tartalmazó szintagmák terén a két legfontosabb különbség: 1. sokkal több a tárgyi vonzat, 2. vonzat helyett gyakran körülírással szerkezetet használ (*örül vkinek* > *találkozik valakivel és örül*).

OSZETZKY ÉVA

Frazeológia és pragmatika

Kulcsszavak: *francia nyelvészet, frazeológia, pragmatika, lexikológia, lexikográfia*

Előadásomban a francia nyelvészet egy olyan kérdéséről fogok beszélni, amely érinti a nyelvészeti kutatásokat is, és az egyetemi oktatást is. A hangsúly a frazeológiai kapcsolatok pragmatikai megközelítésére esik. Szó lesz tehát az összeforrott szószervezetektől az idiomatikus kifejezéseken át a szóláshasonlatokig, a szólásokról és a közmondásokról, az irodalmi idézetekről is, valamint e kifejezések stílusminőségéről és a francia és magyar nyelvi regiszterek szókincséről. Beszélék majd a széles terminológiai palettáról és a frazeológiai egységek lehetséges rendszerezéséről, néhány francia (Robert Martin, Alain Rey, Gaston Gross, Blanche-Noëlle Grunig, stb.) és magyar nyelvész (Fónagy Iván, Bárdosi Vilmos, stb.) álláspontbeli eltéréseiről.

A szókincs egyetemi szintű fejlesztésének kérdése a frazeológia oldaláról néhány igen fontos kérdést vet fel, úgymint a kollokációs kompetencia fejlesztését, a kontrasztív nyelvészeti összevetést, és a kötött kifejezések szövegkörnyezetben való elsajátítását és alkalmazását. Ugyancsak fontos szempont a francia és a magyar kultúra találkozását megfigyelni a szókészlet szemszögéből.

ŐRSI TIBOR

Az anglicizmusok típusai a francia nyelvben

Kulcsszavak: *anglicizmus, francia, szókölsönzés, jelentésváltozás*

Napjainkban a legtöbb nyelvre nagy hatást gyakorolnak az anglicizmusok és az amerikanizmusok. Ezek leginkább egy-egy adott nyelv szókincsét befolyásolják, de morfológia és szintaktikai hatásuk is tetten érhető. Előadásomban a mai francia nyelvből merítem példáimat. Felvázolom az anglicizmusok egy lehetséges osztályozását. Bemutatom, hogy egy nagyon változatos és változó kategóriával van dolgunk. Változó, mert anglicizmusok is gyorsan elavulhatnak, de állandóan újak keletkeznek. A változatosságot pedig a felállított kategóriák nagy száma bizonyítja. Megfigyelhetjük, hogy a többjelentésű angol szavaknak csak egy, esetleg két jelentését veszi át a befogadó nyelv, amelyben az anglicizmusok az angol nyelvtől teljesen eltérő, ott esetenként nem is létező jelentést kaphatnak. Előfordul, hogy az anglicizmusok valójában nem is az angol nyelvben keletkeznek: ilyenkor ánglicizmusokkal van dolgunk. Ugyanakkor anyanyelvinek érzett kifejezésekről is bebizonyítható, hogy valójában anglicizmusok.

P. CSIGE KATALIN

Van-e, lesz-e ikes ragozás?

Kulcsszavak: *szenvedő, visszaható, tárgyias igék*

Az előadás bevezető részében rövid áttekintést adok az ikes ragozás kialakulásáról és arról, hogyan lett az ikes ragozás lexikális sajátossággá, egyes igék különleges, minden nyelvi szerepet nélkülöző ragozásformájává.

Az ikes igék ragozását vizsgáló nyelvészek (T. Urbán Ilona, Kovalovszky Miklós, G. Varga Györgyi, Kugler Nóra), általában egyetértenek abban, hogy az ikes ragozás jellegzetes személyragjai (-m, -l, -ik) legtisztábban kijelentő módban mutatkoznak, feltételes és felszólító módban kiszorulóban vannak. A főiskolai hallgatók és középiskolai diákok körében végzett felméréseim viszont azt mutatják, hogy már kijelentő módban is az iktelen változat személyragjait használják a fiatalok.

A felmérés eredményei és a mindennapi tapasztalataim kérdések sorát vetik fel: A nyelvhasználók már nem érzik szükségesnek, vagy nem tanulták meg az ikes és iktelen változat elkülönítését? A nyelvi gazdaságosságra törekvés új megnyilvánulásával állunk szemben? Hogyan foglalkozunk e jelenséggel az anyanyelv-oktatásban és a magyar mint idegen nyelv tanításában? A fenti kérdésekre magam is megpróbálok válaszolni, és örömmel veszem a kongresszus résztvevőinek a véleményét is.

PAKSY ESZTER

Két módszer a szerzői jelenlét kutatására fordított szövegekben

Kulcsszavak: *szerzői jelenlét, metaszöveg, ethos, fordítás*

Az előadás két elemzési módszert mutat be, melyeknek célja, hogy a forrásszövegben konstituálódó szerzői kép fordítás során végbemenő változásairól adjon számot. A pragmatikai kutatások különböző fogalmakkal közelítenek ahhoz, hogyan írja bele önmagát a szerző a látszólag objektív műfajú szövegekbe is, mint például a tudományos dolgozatokba vagy vezércikkekbe. A figyelmes olvasó intuitív módon tapasztalja, hogy ha ezen szövegeket fordításban olvassuk, gyakran alig-alig, esetleg torzítva „halljuk” a szerző hangját, hiszen itt a szerző és olvasó között kialakuló kapcsolat megnyilvánulásáról van szó, mely általában szorosan kötődik a szöveg környezetéhez.

Kutatásomban egy francia vezércikk és magyar fordításának elemzésével arra vállalkozom, hogy a szerzőnek ezt a jelenlétét két különböző módszerrel elemezzem. Az egyik esetben a metadiscourse (metaszöveg) kulcsfogalmát használom. Ez a módszer az angolszász gyökerű „academic writing” kutatásának talajáról fakad. A másik módszer a francia „analyse du discours” által kidolgozott „ethos” fogalmára épít, mely gyökereiben a 20. századi retorikai kutatásokra vezethető vissza.

Az elemzett szövegek francia publicisztikai írások és magyar fordításuk. A kutatásban arra keresem a választ, hogy a két elemzési módszer közül melyikkel tudunk a szerzői jelenlét finomabb változásaira rámutatni.

PÁL HELÉN

A magyar nyelv megmaradását és a nyelvcserét okozó tényezők a szerbiai Székelykevéen

Kulcsszavak: *nyelvi kisebbség, nyelvmegtartás, nyelvcsere, államnyelv, kétnyelvűség*

Székelykeve (Skorenovac) szerbiai település, amely a 19. század második felében jött létre. Jóllehet eredetileg bolgárok, németek és más magyar települések lakói is részt vettek a falu létrehozásában, ma a lakosság többsége magyar anyanyelvűnek vallja magát. A nyelvi kisebbségben élők anyanyelvének megtartását több tényező is befolyásolja. Előadásomban azt vizsgálom, hogy milyen tényezők okozzák Székelykevéen a magyar nyelv megmaradását vagy a nyelvcserét. Kitérek a nyelvmegőrzést és a nyelvcserét befolyásoló tényezőkre, mint például a település nemzetiségeinek aránya, a nagyobb városoktól való távolsága, vagy az egyházi és iskolai nyelvhasználat. Emellett arról is szót ejtek, hogy Székelykevéen milyen erőfeszítéseket tesznek a magyar nyelv megőrzésére.

PAPP ANDREA

Tom és Huck kalandjai Magyarországon Mark Twain Tom Sawyer és Huckleberry Finn című regényének magyar fordításai

Kulcsszavak: *gyerekirodalom, fordítások, magyar fordítók, feldolgozások*

Mark Twain talán két legnépszerűbb regényét sokan és sokszor lefordították magyarra. A művek Európai jelentőségét az is bizonyítja, hogy az akkori korlátozott kommunikációs lehetőségek mellett viszonylag rövid idő alatt jelentek meg az első magyar fordítások. Nagy valószínűséggel mind a kiadó, mind a fordítók „fantáziát” láttak a művek lefordításában és kiadásában, minden bizonnyal biztosak voltak ezen regények magyarországi kedvező fogadtatásában.

A Tom Sawyer 1876-os megjelenését követően az első magyar fordítás 1884-ben jelent meg. Az első fordítás után már két évvel újra megjelent a mű, ráadásul új fordításban és egy másik kiadónál. Ez arra utal, hogy a magyar olvasók körében a könyv feltehetően nagy sikert aratott.

A Huckleberry Finn 1883-as megjelenését követően az első magyar fordítás 1887-ben jelent meg. A második kiadás csak 1905-ben jelent meg, szintén új fordításban és kiadásban. Érthetetlennek tűnik, hogy miért telt el közel húsz év a következő kiadásig.

Előadásom során bemutatom a különböző fordítók munkásságát. A magyar irodalom számos kiemelkedő egyénisége (például Kürthy Emil, Rákosi Jenő) készített fordítást ezekből a művekből. Néhány esetben (például Koroknay István, Bartos Tibor) a fordítói munka magas színvonalát bizonyítja, hogy ezen fordítások számos alkalommal változatlan kiadásban jelentek meg.

Említést teszek a művek feldolgozásainak magyar nyelvű megjelenéseiről is.

PAPP LÁSZLÓ

A német nyelvkönyvek által közvetített szókincs

Kulcsszavak: *lexikológia, korpusz, Közös Európai Referenciakeret, tananyagelemzés, alapszókincs-vizsgálat*

Az előadás az alkalmazott nyelvészet két területét érinti. Egyrészt lexikológiai és lexikográfiai, másrészt nyelvpedagógiai indíttatású.

Arra a kérdésre keresi a választ, hogy kellően felkészülhetnek-e a nyelvtanulók a ma forgalomban lévő iskolai ill. Nyelviskolai tankönyvek segítségével a Közös Európai Referenciakeret egyes szintjeinek elérésére. A kutatás korpuszát a különböző szintekre íródott (magyarországi és külföldi kiadású) nyelvkönyvek szintenként összesített szókincse adja. Az összegyűjtött szókincs a tankönyv leckéihez tartozó szójegyzékekből és az azokból esetleg kimaradt, de a leckékben szereplő fontosabb kulcsszavakból tevődik össze.

A vizsgálat kiterjed arra is, hogy harmonizálnak-e egymással az ugyanazt a nyelvi szintet elérni szándékozó tankönyvek, azaz ugyanazokat a témaköröket, és azzal együtt viszonylag azonos szókincset dolgoznak-e fel.

Az elemzés a Referenciakeret első négy szintjére korlátozódik, a kezdő szinttől (A1) az emelt szintű érettségi, vagy a középfokú nyelvvizsgák szintjéig (B2) terjed. Az említett teljesítménymérő vizsgák taglalásakor is csupán azok lexikai vonulata kerül bemutatásra.

A kutatás során végzett tananyagelemzés eszköztára ugyancsak egyrészt a tankönyvekben lévő (hallott, vagy olvasott) szövegek, másrészt az azokhoz kapcsolódó lexikai gyakorlatok vizsgálatára lett leszűkítve.

A bemutatott szókincsgyűjtemény végezetül a német alapszókincs-vizsgálatok eredményeivel kerül összevetésre.

PAPP VANDA

Nyelvpolitika az USA-ban a Clinton- és a Bush-adminisztráció alatt

Kulcsszavak: *nyelvpolitika, USA*

Az Egyesült Államok nyelve *de facto* az angol. Ugyanakkor az országnak szövetségi szinten nincs hivatalos nyelvpolitikája (*language policy*), csupán néhány törvény és rendelet szabályozza a nyelvhasználatot. Az egyes államok szabadon rendelkezhetnek abban, hogy területükön hivatalossá teszik-e az angol nyelvet. Jelenleg 27 államban van ilyen rendelkezés; a legelső nyelvtörvényt 1811-ben hozták Louisianában, míg Iowában 2002-ben lépett életbe az angolt hivatalossá tevő rendelkezés.

Ezek szorosan összefüggenek azzal a nézettel, hogy az angol nyelv az a "szál", amely segít összetartani a nemzetet, amerikanizálni a bevándorlókat, működésbe hozva az olvasztótégelyt, hogy létre hozzon valamit, amit amerikai kultúrának neveznek. Ugyanakkor a diszkrimináció egyik eszköze is lehet, ha korlátozzák a bevándorlók anyanyelv-használatát, s törvényileg rájuk kényszerítik a többség nyelvét. Az előadás azt vizsgálja, milyen nyelvvvel kapcsolatos törvényjavaslatokat és intézkedéseket hoztak a Clinton- és a Bush-adminisztráció alatt.

PÁSZTOR BALÁZS

A magyar nyelv tanítása Eperjesen

Kulcsszavak: *nyelvpolitika magyarnyelv-oktatás Eperjes Szlovákia*

Eperjesi lektorként az Eperjesi Egyetemen működő magyarnyelv-tanítás bemutatására vállalkozom. Rövid történeti bevezető után a mai szlovákiai nyelvpolitikai helyzetet vázolom, különös tekintettel a magyar nyelv tanítására a közoktatásban és a felsőoktatásban.

Eperjesen és környékén mára szinte teljesen eltűnt a magyarság, így az Eperjesen folyó magyarnyelv-oktatás okai, a lektor feladatai is ebben a kontextusban értelmezhetők. Előadásomban bemutatom a hallgatóim összetételét, egyéb tanulmányaikat, majd a céljaikat és az általam sikeresnek gondolt módszereket. Szót ejtek a kommunikációközpontú nyelvoktatás kudarcáról - és az általában elavultnak tekintett nyelvtani-fordító módszer eredményességéről. A módszer lényege: sok nyelvtan, olvasás, írás, szövegértés – leginkább szótárral, minimalizált szókincstudás. Az előadásban röviden kitérek az oktatást segítő eszközrendszer, a szóregiszterek, témák és a (mai és régi, történeti) szövegek bemutatására, majd az eredmények és azok mérésének bemutatásával zárul az előadás.

PECKHAM, DON

English as a lingua franca: implications for research and teaching

Kulcsszavak: *English as a lingua franca, foreign language learning, foreign language teaching, ethnography*

This paper will support the claim that English as a lingua franca (ELF) communication can be seen as something quite different from native English (NE) communication. Based on extensive interviews done by colleagues at the University of Szeged, evidence will be provided that speakers of ELF see themselves and the English they use as separate and distinct from NE speakers and varieties. Speakers of non-native English (NNE) as well as native speakers who were studying at the university of Szeged participated in group interviews concerning their attitudes towards NNE and NE speakers and varieties as well as the contexts in which they use English. After establishing the proposition that ELF and NE communication are substantially different, implications will be drawn for researching ELF in its sociolinguistic context, as well as for teaching English in Europe given the near certainty that many learners will be using the language in an ELF, rather than ESL, context.

PÉCH OLÍVIA

Kimutatható-e eltolódás a fordítások kohéziós eszközhasználatában?

Kulcsszavak: *Kohézió kutatás, összehasonlító elemzés, korpusznyelvészet*

A lexikai kohéziós vizsgálatok a szöveg szempontjából releváns lexikai elemek ismétlődését vizsgálják. Mivel a különböző nyelvek különbözőképpen tolerálják a lexikai kohéziós eszközök alkalmazását, ezért a fordításokra eltolódás jellemző ebben a tekintetben is.

Kutatásom célkitűzése, hogy adott nyelvpár esetében a fordítás következtében a kohéziós eszközhasználatban bekövetkező változásokat, illetve azok törvényszerűségeit kimutassam.

Előadásom egy saját, a számítógépes korpuszelemzés előnyeit kihasználó összehasonlító vizsgálatot mutat be. Szemléltetem, hogy a korpusznyelvészeti eszközök alkalmazása új távlatokat nyitott az empirikus szövegkutatás területén, mivel kényelmesebbé vált a szövegek tárolása és elemzése, illetve gyorsabb és megbízhatóbb az eredmények lekérdezése.

Korpuszalapú vizsgálatom során az autentikus magyar szövegekre jellemző lexikai kohéziós elemek számát és eloszlásának arányát vetem össze az adott szöveg fordításaként keletkezett német célnyelvi változatra jellemző lexikai kohéziós mintázattal, illetve a korpusz bővítésével az autentikus német szövegek és azok magyar fordításának kohéziós mintázatát hasonlítom össze.

PELCZ KATALIN

Nyelvi minták és grammatikai felfogás a 18-19. századi MID nyelvkönyvekben

Kulcsszavak: *grammatikatörténet, nyelvi minták, nyelvhasználat történeti szempontból, 18-19. század*

A 18-19. századi magyar mint idegen nyelvkönyvek kiváló lehetőséget nyújtanak a nyelvhasználat történeti vizsgálatára, mivel itt a megtanítandó nyelvi mintában közvetlenül elemezhető a nyelvnek – mint a kommunikáció eszköze, a nyelvhasználatnak pedig mint társadalmi cselekvésnek a megjelenése. Bár a nyelvtankönyvek közvetítő nyelv segítségével oktatják a magyar nyelvet, s a grammatika leírása során tetten érhető a kontrasztív szemlélet, a példamondatok és szövegek tekintetében a magyar társadalmi és nyelvi szokások vezérlik az oktatási anyagok összeállítását. Előadásomban azt vizsgálom, hogy vannak-e és milyen stílusváltozatok a tankönyvek nyelvi mintáiban, valamint, hogy a nyelvtankönyvek nyelvi mintái és a grammatikai szemlélet között fellelhető-e összefüggés, illetve a párhuzamok milyen módon jelennek meg a nyelvmesterek különböző nyelvi szintjein. Az elvont nyelvi rendszer formális leírása, a minden megnyilatkozásra vonatkozó szabályrendszerek, szerkezetek, hangalakok mellett a nyelvkönyvnek mintát kell nyújtani a hétköznapi életben használható, ténylegesen alkalmazható nyelvi megnyilvánulásokra is, s ezt meghaladva, esetleg különböző variánsokat kell a nyelvtanuló elé tárni.

PÉNZES TÍMEA

Sík- és konténermetaforák a magyar és a cseh nyelvben

Kulcsszavak: *interkulturalitás, világnézet, gondolkodásmód, síkmetafora, konténermetafora*

A Sapir-Whorf hipotézist követve, az idő, a tér és az okság a priori jellegű kategóriái alapján vizsgálom a nyelv, a gondolkodás és a világnézet összefüggését a magyar és a cseh nyelvben. Tanulmányom interkulturális jellegű: Kövecses Zoltán sík- és konténermetafora fogalmai alapján elemzem a cseh és a magyar nyelv metaforáiban tükröződő világgépet. Alapfeltevésem, hogy a két nyelvközösség eltérő valóság szemlélete a síkmetaforákban (*-on, -en, -ön, -ra, -re*) és a konténermetaforákban (*-ban, -ben, -ba, -be*) tetten érhető, és a todalékolásban nyilvánul meg.

A városok, az országok és a tájegységek a cseh nyelvben az esetek többségében *-ba, -be, -ban, -ben* helyhatározó ragot kapnak, de vajon miért mondják a csehek, hogy *Szibériára* mennek? Hogyan viszonyul a cseh ember az időhöz? Miért kérdezi, hogy „*Hány órában találkozunk?*” és „*Kedden ráérsz-e?*” Miért kirándul *nyárban* és *télben*? Mikor utazik tömegközlekedési eszközökön és mikor *eszközökben*? Miért *temetőn* és nem *temetőben* jár? Miért *van életen* és nem *életben*?

Előadásomban a magyar és a cseh gondolkodásmód nyelvben való lecsapódását és az eltérő világszemlélet kialakulásának lehetséges okait követem nyomon történeti és aktuális megközelítésben.

PISNJAK MÁRIA

A magyar mint második nyelv tanítása Szlovéniában

Kulcsszavak: *kétnyelvű oktatás, második nyelv, tantervi fejlesztés, tanárképzés*

A szlovéniai magyarság számát tekintve a legkisebb magyar kisebbség. Jövőre negyedszázada lesz annak, hogy (állítólag) a kisebbség igényeinek megfelelően bevezették az ún. kétnyelvű oktatást. Így lettek a nemzetiségileg vegyesen lakott területen kéttannyelvűek először az általános iskolák, majd az óvodák és a lendvai középiskola. Míg az első években, évtizedekben ezekben az iskolákban a magyar anyanyelvű tanulók voltak többségben, ez később megváltozott, így szükségessé vált az addig egy (anyanyelvi)szinten tanított magyar nyelv (és irodalom) tantárgy differenciálása.

A kilencvenes évek elejétől így a magyart a magyar anyanyelvű tanulók anyanyelvként tanulják, a nem magyar anyanyelvűek pedig második nyelvként. Az első években nagy gondot jelentett, hogy semmilyen tankönyv vagy segédeszköz nem állt a tanulók és tanárok rendelkezésére, továbbá az is, hogy a tanárok szakmailag erre nem voltak felkészülve. Azóta folyamatosan készülnek a szükséges tantervek, tankönyvek és más segédeszközök, de korántsem kielégítő a helyzet. Az anyaországban nagyobb hangsúlyt kell kapnia a magyar mint nem anyanyelv tanítása fejlesztésének.

POLETTO, GIAMPAOLO

Love and humor. A bit of a distance

Kulcsszavak: *task, love, humor, frame, L2 learning*

My observations draw on the exam of authentic written reports of Hungarian L2 learners of Italian. They had been instructed to write the script of a love story for a videoclip in their L2. What emerges from their work is that hardly anybody has intentionally made use of humor, so as to work out a comic or funny narration. Given the pervasiveness of humor, I have tried to reason out why. First, the above task required the use not just of verbal humor, rather of a degree of humor competence which entails the ability to be parodic, ironic, even sarcastic, with reference to the total significance of a text. Then, the learners' choice may have been at least partly motivated by their mastery of the L2, which they have perceived as inadequate to the purpose. Nevertheless, this last point seems to be disputable, in that the linguistic means involved in a serious and in a humorous discourse are essentially the same. My final and tentative assumption is that such a frame as a love story is considered entirely serious. In other words, it is not matter for a laugh, which indirectly hints at the fact that humor is ageless, subjective, content-oriented.

PORKOLÁB JUDIT — BODA ISTVÁN KÁROLY

Az eltolódás jelensége a költői szövegben (Radnóti Miklós: *Trisztánnal ültem ...*)

Kulcsszavak: *kognitív versértelmezés*

A versek kompozíciójában gyakran tapasztalhatunk a címhez és az első képekhez képest mozgást, változást a szöveg belsejében vagy zárlatában. Ez az **eltolódás** rendszerint mind formai, mind tartalmi nézőpontból tetten érhető. Tanulmányunkban ezt a kettősséget, amely a költői üzenet szempontjából ugyanannak a jelenségnek két, egymást feltételező oldala, a hipertext módszer alkalmazásával próbáljuk meg értelmezni.

Előadásunkban Radnóti Miklós „*Trisztánnal ültem ...*” c. versének szövegében követjük nyomon ezt a jelenséget:

- A vers első soraiban a költő szubjektív emlékezésében saját nézőpontját érvényesíti; térbeliség és időbeliség egyszerre van jelen. A vers térideje egészen az utolsó két sorig lényegileg nem változik, ilyen értelemben a versben **horizontális eltolódás** valósul meg, a lineárisan feldolgozott új tartalmak egyfajta nemlineáris, hipertextuális kapcsolatrendszer alakítanak ki.
- Az utolsó két versszakban az időkezelés szempontjából drámai változás, **vertikális eltolódás** történik. Először a szövegbe kódolt külső történés belső történéssé alakul, az objektív idő emlékezéssé manifesztálódik, majd a lírai én belső világát a szubjektív időből az objektív időbe transzformálja, és nem az elbeszélés múlt idejével zárja a verset, hanem az egyediből áttér az általánosra.

POSGAY ILDIKÓ

Nyelvművelés = nyelvjárásvesztés?

Kulcsszavak: *nyelvi norma, nyelvi attitűd, anyanyelvi oktatás, iskolai nyelvművelés*

Köztudomású, hogy a nyelvjárásban beszélő vagy nyelvjárásias háttérű diákok nyelvi hátrányban vannak iskolai tanulmányaik során. A régóta meglévő társadalmi előítéleteket még tovább erősítette/erősíti a nyelvművelés nyelvjárásellenessége, amely a tanulóknak saját nyelvváltozatukkal szembeni szégyenlő—önfeladó attitűdjét kiváltva nagyban hozzájárul a nyelvjárások visszaszorulásához, eltűnéséhez. Mit tehet a tanár és mit javasol a nyelvész a nyelvi diszkrimináció kezelésére? Egy kérdőíves felmérés adatai alapján keressük a megoldást a feltett kérdésekre. A vizsgálatban résztvevő magyarszakos főiskolai és egyetemi hallgatóknak a területi nyelvváltozatokkal szembeni attitűdje két alaptípust képvisel. Mivel a nyelvjárásokhoz való elfogadó vagy elutasító magatartásuk visszahat saját nyelvhasználatukra és későbbi tanári munkájukra, feltételezhető, hogy negatív attitűdjük tovább erősíti a hazai nyelvjárásokkal szemben tapasztalható előítéleteket, a továbbiakban pedig felgyorsíthatja a nyelvjárások eltűnését.

PUSKAI MELINDA

A női névadás jellemzői Maroshévízen a rendszerváltás tükrében

Kulcsszavak: *határon túli magyarság névadása, rendszerváltás, belső kényszer, tendenciák*

Előadásom a határon túli magyarság névadásának egy szegmensét elemzi. Egyházi anyakönyvekből gyűjtött korpuszon vizsgálom meg, hogy a rendszerváltás milyen irányvonalakat indukált az erdélyi Maroshévíz női névadásában, összevetvén a rendszerváltás előtti 20 év névanyagát az azóta eltelt közel 20 évével. A kutatás során nyomon követem a nevek pozíciós számának alakulását a vizsgált időszak névadási statisztikáiban, összevetem a Magyarországon, illetve a romániai románok körében is használatos nevek gyakoriságát, valamint az adatgyűjtés módszeréből adódó felekezetekkénti megoszlást is vallatóra fogom. A vizsgálat hipotéziséül az a feltételezés szolgál, miszerint a romániai magyarság a rendszerváltás nyomán felszabadulva az identitás névben való kifejezésének belső kényszerétől, más tendenciákat kezd névadásában érvényesíteni. Jelen tanulmány ezen tendenciák, irányvonalak feltérképezésére vállalkozik.

RADÓ ESZTER

Észak-olasz településnevek vizsgálata

Kulcsszavak: *településnév, kétnyelvű, morfológia, Dél-Tirol*

Az olaszországi Trentino-Alto-Adige tartományban két- vagy háromnyelvű helynevekkel találkozhatunk a történelem viharainak következtében. Az I. világháború után Dél-Tirolt Olaszországhoz csatolták és Mussolini hatalomátvétele után Ettore Tolomeit, az olasz irredenta mozgalom meghatározó egyéniségét bízta meg a terület olaszosításával, melynek részeként a települések neveit németről olaszra változtatták. A mintegy tízezer településnév között felfedezhetünk csaknem negyven olyat, amelyben a területen jellemző foglalkozások, mesterségek nevei jelennek meg. Előadásomban megvizsgálom ezek közül tizenkettőt, morfológiai és jelentéstani szempontból feleltetem meg őket egymásnak. Szó szerint lefordították őket német nyelvről olaszra, ahogy ez például a német *Giesser* esetében történt, melyből az olasz *Fonditore* lett (mindkettő jelentése: öntő)? Vagy átestek különféle alaktani, számbeli, nembeli változásokon?

Ezen vizsgálódások további kutatások alapjául szolgálnak majd annak tekintetében, hogyan tükrözik a dél-tiroli többnyelvű helynevek a helyi lakosság évtizedekkel, évszázadokkal ezelőtti életét.

RÉBÉK-NAGY GÁBOR

Egy magyar mint idegen nyelvű szaknyelvi vizsga műfaj alapú validációja

Kulcsszavak: *validáció, megbízhatóság, konstruktum, szaknyelvi vizsga*

A nyelvvizsgák validitása és megbízhatósága egy skála két végpontjaként értelmezhető. Ideális esetben a nyelvvizsga a két végponttól egyenlő távolságra helyezkedik el, vagyis egyenlő mértékben érvényes és megbízható. Ilyen nyelvvizsga létezése azonban kizárható, mivel a két paraméter egymás ellen hat.

Különösen igaz ez szaknyelvi vizsgáknál, ahol egy speciális nyelvhasználat jellegzetes vonásainak szimulációja illetve mérése a szakmai háttérismeretek talaján történik. Mérési célokát e háttérismeretek alapján lehet meghatározni, amelyek kaotikus formában tárolnak a vizsgafejlesztő elé. A feladat tehát a szaknyelvtudás konstruktumának megalkotása, ami a szaknyelvet használó közösség bevonásával történhet. Az így kapott információk jelentős része nehezen tesztelhető de fontos nyelvhasználati elemeket tartalmaz, míg a vizsgafejlesztő könnyen tesztelhető de a szakmai informánsok által másodlagosnak ítélt anyagot szerepeltetne. Ennek eredményeként az érvényesség a megbízhatóság fölé kerekedik, ami azonban nem jelentheti a megbízhatóságra való törekvés feladását.

A tanulmány célja ezen ellentmondás feloldása. Ennek lehetséges módja a műfaj alapú megközelítés, amelynek előnyeit a közeljövőben állami akkreditációra benyújtandó PROFEX magyar orvosi szaknyelvi vizsga kifejlesztése során nyert legfontosabb tapasztalatok elemzésével mutatja be az előadás.

RÉPÁSI GYÖRGYNÉ

Produktív szóalkotási módok magyar és orosz neologizmusokban

Kulcsszavak: *szóalkotási módok*

A szókészlet, mint a társadalom „barométere” minden nyelv esetében jól tükrözi az adott kor társadalmi, politikai, gazdasági, technikai változásait. A XX. század végének eseményei miatt ezek a változások robbanásszerűen zajlottak le mind az orosz, mind a magyar társadalomban. Az előadás célja a belső keletkezésű új magyar és orosz főnevek vizsgálata, megjelenésük okainak feltárása, az új főnévi szóösszetételek és szóképzéssel létrejött szavak elemzése, a nyelvspecifikus és az univerzális tendenciák bemutatása.

A neologizmusok megjelenését több tényező motiválhatja: új foglalkozások, technikai eljárások, új sportágak, használati tárgyak, intézmények, szervezetek létrejötte. A mai magyar szóalkotáson belül a főnevekre leginkább jellemző tendencia a jelentéssűrítő összetételek megjelenése a szókészletben (*célország, csoportterápia, látványkonyha, olajlobbi*). Az orosz nyelvben ez a tendencia szintén kimutatható (*правонарушение, радиотелефон*) az analitikus szóösszetételek tömeges megjelenésével együtt (*ближ-рецензия, гала-концерт*). A szóképzéssel keletkezett főnevek között előfordulnak tükörszavak, szórövidülések, betű- és mozaikszavak.

RIHMER ZOLTÁN

Egy korpuszalapú latin-magyar kánonjogi szakszótár szerkesztési elvei

Kulcsszavak: *egyházi szaknyelv, jogi szaknyelv, fordítás*

Európa jogi hagyományait a mai napig meghatározza a latin nyelv és az általa hordozott római és kánonjogi kultúra. Míg a modern nemzetállamok világi jogrendszereiben korán szükségessé vált a jogi terminológia átültetése a nemzeti nyelvekre, a Katolikus Egyház egyetemes jogrendjének nyelve mind a mai napig a latin maradt. E nyelven alkották meg a latin egyház első, 1917-ben kiadott törvénykönyvét (CIC), majd 1983-as utódját, végül pedig a keleti katolikus egyházak 1990-es kódexét (CCEO). Az 1917-es CIC-hez még készült egy (latin—német) szakszótár, a ma hatályos kánoni joganyag lexikográfiai feldolgozására azonban nem kerül sor.

Ezt a hiányt kívánja pótolni a szerző az 1983-as CIC és a CCEO szövegéhez készítendő szakszótárával, amelynek igénye az utóbbi kódex hivatalos magyar fordításának elkészítése során merült fel. A szótár a fordítás támogatására létrehozott terminológiai adatbázisra épül, korpuszát pedig a két törvénykönyv teljes szóanyaga alkotja. A mű egyedisége és tudományos újdonságai mellett valószínűleg a magyar nyelv presztízsét is jelentősen emeli fogja, mivel a számítógépes feldolgozás módszere lehetővé teszi a nemzeti nyelvű részek gyors adaptálását más világnyelvekre.

ROMSICS NÓRA

A „mozgás” nemi különbségei A szabad asszociációk szociolingvisztikai vizsgálatban

Kulcsszavak: *asszociáció, nemi identitás, mentális reprezentáció, nemspecifikus szemantikai séma, versenyszellem*

Az előadás a férfi és női jelentésmező különbségét vizsgálja. A nemenkénti szabad asszociációs vizsgálat arra próbál bizonyítékot adni, hogy egyes kifejezések a mentális lexikonban nemspecifikus szemantikai sémát vonnak maguk után. A kérdőíves felmérés a *testmozgás* különböző értelmezésére irányul, így a férfiak asszociációira főként a versenyszellem dominanciája jellemző, míg a nők gondolkodásában a szociális kooperáció kerül előtérbe. A fiatalabb korosztály asszociátumai között kisebb a különbség mértéke, sőt a fiúk gondolkodásmódja az ellentétes nem (nő) mentális reprezentációjához áll közelebb.

A társadalomban betöltött szerepek közti eltérés mértékének növekedésével párhuzamosan alakul ki a nyelvi kompetencia, amit az asszociátumok magukban hordoznak. A korosztályok szerinti kifejezés-értelmezés bizonyítékként szolgál a társadalmi probléma szimptomájára, s rávilágít a női (lány)- fiú szemantikai sémák átfedésére. Emellett arra is rámutat, hogy a szocializáció folyamatának nyelvi szempontból meghatározó első szakaszának mozzanatai (dajkanyelv, az anya/nő nyelvhasználata) tovább „öröklődnek”, s majd csak a felnőtt korban kezd a *férfi*gondolkodás kialakulni.

RÓZSAVÖLGYI EDIT – KOLLÁR ANDREA

A magyar mint idegen nyelv tanításának problémái és perspektívái az olasz felsőoktatásban

Kulcsszavak: *olasz-magyar kapcsolatok, egységesülő európai felsőoktatás, megújuló tantervek, motiváció*

Giovan Battista Pellegrini 1983-ban készített összefoglalójában az itáliai magyartanítás akkori helyzetét elemezte. Előadása végén a professzor kifejezte azt a reményét, hogy a hagyományosan kiváló olasz-magyar együttműködés a jövőben is virágozni fog. A bolognai egységesítési folyamat azonban az utóbbi évtizedben jelentősen átalakította az európai felsőoktatást. Hogyan illeszthető be a reformkényszerbe az itáliai magyartanítás több évszázados hagyománya? Milyen lehetőségei vannak ma a magyar mint idegen nyelv oktatásának az olasz egyetemeken?

Ezekre a kérdésekre igyekszik választ adni előadásunk, mely rövid helyzetjelentést ad a magyar mint idegen nyelv olaszországi oktatásának szerkezetéről, tartalmáról, az itáliai kutatók tudományos munkájáról és a magyar nyelvet tanuló diákok motivációjáról, jövőbeni kilátásairól.

S. NOVOTNY JÚLIA

Kovácsi Mária nyelvtana

Kulcsszavak: *nyelvtan, egynyelvű / kétnyelvű*

Az 1980-ban megjelenő *Színes magyar nyelvkönyvet* követte az évtized végén az *Itt magyarul beszélnek* c. tankönyvcsomag, mely mind alapkoncepciójában, mind felépítésében, mind didaktikájában merőben eltérő volt a korábbiaktól. Az addigi lineáris építkezés helyett spirális felépítésű, más-más szinteken újra visszatér egy-egy nyelvtani kérdéskörre. Mivel ez a könyv kétnyelvű, a nyelvekre szabott magyarázatok nem csak kiegészítő szerepet kaptak, ezért a tanár szerepváltásra kényszerült.

Sokféle ellenállásba ütközött a könyv: egyrészt a szövegei túlságosan meglepőek, szokatlanok voltak (pl. a helyhatározók tanítása két rabbal), másrészt a kollégák a szerepváltást nehezen tudták elfogadni. De azoknál, akik megértették a könyv koncepcióját, kitűnően működött, és a nyelvtanulók sokkal felszabadultabb légkörben és gyorsabban jutottak el a megszólalásig. A nyelvtani felépítésen belül is sok újdonságot hozott a tankönyv, amire jó példa a múlt idő bemutatása vagy az alá- és mellérendelő mondatok tanítása. Szili Katalin: *Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához* (Enciklopédia Kiadó, 2006) c. munkájában sajnálatos módon nem vette figyelembe Kovács Mária megoldásait. Ezt szeretném pótolni ezzel az előadással.

SÁNDOR ANNA

A kontaktológiai és dialektológiai ismeretek szükségszerű alkalmazása a kisebbségi anyanyelvi oktatásban

Kulcsszók: *kisebbségi anyanyelvoktatás, kontaktológia, dialektológia, hozzáadó anyanyelvi pedagógia*

Az anyanyelvoktatás fő célja határon innen és túl a köznyelv elsajátítása. Viszont közismert tény, hogy kisebbségben a diákok abszolút többségének az alapnyelve a nyelvjárás, mely egyben kontaktusváltozat is. E tény figyelembevétele nélkül nehezebben valósítható meg az anyanyelvi oktatás fő célja, a köznyelv elsajátítása, melyhez a nyelvjárási és kétnyelvű környezetben szocializálódó diákok esetében többnyire göröngyös út vezet. A legnagyobb gondot az okozza, hogy a nyelvjárásban szocializált gyermekektől is az iskolában köznyelvi szó- és írásbeli produkciókat követelnek meg. Ráadásul iskoláinkban a köznyelv elsajátítása érdekében a nyelvjárásban beszélő diákok megszegyenítését még ma is gyakran elfogadható eszköznek tartják. Ezért az anyanyelvi nevelés hatékonysága és a kisebbségi nyelvvaltozattal szembeni pozitív attitűd kialakulása szempontjából szükségszerű (lenne) a kontaktológiai és dialektológiai tudományos ismeretek alkalmazása az anyanyelvi nevelésben. Az előadás arra tesz kísérletet, hogy a hozzáadó anyanyelvi pedagógia szellemében miként alkalmazhatók a kontaktológia és a dialektológia eredményei a kisebbségi anyanyelvi órákon.

SÁNDOR KATALIN

Médiумköziség a digitális közegben

Kulcsszavak: *digitális médium, vizuális költészet, temporalitás, interface, médiumköziség*

A digitális médiumban a vizuális, illetve az experimentális költészet szövegei igen széttartó poétikai előzmények viszonylatában olvashatóak: egyaránt idézik és áthelyezik a nyomtatott képversek, a kinetikus költészet, a filmművészet, a videó-költészet különféle textuális, auditív és vizuális stratégiáit, jelölőgyakorlatait.

Dolgozatomban arra kérdezek rá, hogy e továbbíródásban és a poétikai előtörténetek kvázi folytonosságában milyen törésekben, diszkontinuus elmozdulásokban válik láthatóvá a digitális médiumnak a médiatörténeti előzményekhez képest szignifikáns különbsége, illetve miként íródik vissza a digitális képszövegbe annak medialitása a jelentésképzés folyamatát alakító tényezőként. A kérdésfelvetés főként a következő szempontokat követi: Miként alakulhat a nyomtatott képversek kalligram-szerű (statikus) ikonikussága az animált digitális szöveg esetében a mozgásfolyamat, illetve a performatívum ikonikusságává? Az olvasásgyakorlatok és az interface-jelleg szempontjából milyen következményei lehetnek a szövegek temporális dimenziójába, az olvasás idejébe való retorikai beavatkozásnak? Miként válnak régebbi médiumok (re-medializált) idézetté a digitális közegben?

SÁROSDY JUDIT

Az angol-magyar fordítások kontrasztív hibaelemzése

Kulcsszavak: *kontrasztípusok, hibatípusok, grammatikai struktúrák, kollokációk*

Napjainkban, amikor a nyelvhelyesség nem kap megfelelő hangsúlyt sem az érettségi, sem a nyelvvizsgákon, ideje a nyelvi minőségért harcba szállni. A kontrasztív elemzést sokan idejét múlt irányzatnak tartják, azonban a kontrasztív hibaelemzés sokat javíthat az angol nyelv használatának tudatos minőségi javításán.

A kontrasztív elemzések főbb területei a következők: szintaktikai, morfológiai struktúrák, lexémák, különös tekintettel a kollokációkra. A kontrasztípusok és a hibatípusok nyelvészeti elemzése segít majd a fordítási hibák kiküszöbölésében. A hibák kontrasztív nyelvészeti szempontból történő szövegszintű, mondatszintű és lexikai szintű elemzésére is sor kerül. Az előadás utolsó részében a mennyiségi és minőségi hibák taglálására kerül sor. Minden területet gazdag példaanyaggal szemléltetünk.

SÁROSI-MÁRDIROSZ KRISZTINA

Fordított és nem fordított hivatalos szövegek néhány sajátossága

Kulcsszavak: *hiteles fordítás, szakszöveg, lexikai ekvivalencia, szövegekvivalencia, ad hoc fordítás*

A hivatalos nyelv sajátos szaknyelvként értelmezhető, a jogi és hivatalos szövegek pedig szakszöveggként. Mint szakszövegek a jogi és hivatalos szövegek specifikus beszédzándékok által

meghatározott közlések, amelyek a kommunikáció alapegységeként specifikus szövegkörnyezetben konvenciók alapján kialakított kommunikációs szerepnek tesznek eleget.

A hivatalos fordítások körébe tartozó fordítások esetén sokkal komplexebb ismeretanyagra van szüksége a fordítónak. Az értelmezési művelet sem egyszerűen a megértési folyamatot jelenti, hanem egy komplex műveletsort, amely során tematikus összehasonlításokat végez a fordító a két jogrend között, és közben a két nyelv sajátosságaira is odafigyel. A fordítónak figyelnie kell még a szaknyelvi és terminológiai sajátosságokra is. A kutatás fordított és nem fordított magyar nyelvű szövegek összevetését célozza meg a következő szempontok alapján:

A szövegek szókincsének elemzése (csak azokra a részekre terjed ki, amelyek esetében formális ekvivalencia van lexikai szinten): a jogi terminus létrejöttének módja a szaknyelv gazdagodása szempontjából (neologizmus, újraélesztés, képzés, stb.)

A szöveg szövegteni vizsgálata: szövegösszefüggést biztosító elemek, formai elemek, szövegkép.

SCHIRM ANITA

A diskurzusjelölővé válás folyamatáról

Kulcsszavak: *diskurzusjelölők, diskurzusszervezés, grammatikalizáció, partikulák, korpuszelemzés*

Előadásomban a diskurzusjelölők közül a *hát*, a *tényleg* és a *szóval* elemeknek a diskurzusszervezésben betöltött szerepét mutatom be vitaműsorokból, országgyűlési jegyzőkönyvekből és internetes forrásokból származó gyűjtött korpusz segítségével. A diskurzusjelölők a diskurzusszervezésben résztvevő olyan elemek, amelyek nincsenek hatással a megnyilatkozás igazságfeltételeire, nem befolyásolják a megnyilatkozás propozicionális tartalmát, azonban emocionális és expresszív funkcióval bírnak (Jucker 1993).

Céлом annak megmutatása, hogy ezek az elemek a diskurzusjelölővé válás különböző stádiumaiban vannak. A *hát* partikula a grammatikalizáció tipikus fázisain ment keresztül. Először helyviszonyt, majd időviszonyt fejezett ki, aztán logikai viszonyt jelölt, végül a diskurzusjelölői funkciója fejlődött ki. A *tényleg* és a *szóval* partikulák esetén is megfigyelhető a szemantikai kiüresedés, azonban a diskurzusjelölői használatuk felismerése és megítélése jóval problematikusabb, mint a *hát* partikuláé.

A gyűjtött korpusz példái segítségével bemutatom, hogy miben áll ezeknek az elemeknek az eltérő viselkedése és miért értékelik a nyelvhasználók is különféleképpen a grammatikalizálódott használatukat. Megmutatom továbbá, hogy milyen beszélői attitűdökkel gazdagodott a partikulák jelentése és hogy mi segíthet ezeknek a diskurzusjelölői funkcióknak a felismerésében.

Az eredmények azt mutatták, hogy a *hát*, a *tényleg* és a *szóval* partikulák kérdésekben megjelenvén képesek a kérdést állítássá változtatni, így jelzik a beszélő eltérő véleményét. Főként retorikai és vitázó kérdésekben fordulnak elő és használatuk az arcunkával hozható kapcsolatba.

SCHMIDT ILDIKÓ

Nyelvspecifikus sajátosságok az olvasás és írás elsajátításakor (Az egyéni különbségek fejlesztése kisiskoláskorú kétnyelvű gyerekeknél)

Kulcsszavak: *magyar mint idegen nyelv módszertana, anyanyelvi nevelés módszertana, írásrendszer, kétnyelvű, kisiskolás kor, készségfejlesztés*

A Magyarországon élő kétnyelvű kisiskoláskorú gyerekek sikeres bekapcsolódása a magyar oktatási rendszerbe alapvetően függ a gyerek magyar nyelvi kompetenciájától, azon belül a beszéd, a beszédértés, az olvasás és az íráskészség minőségétől. Előadásomban a fenti készségszintek alacsony fejlettségi szintjének okairól beszélek, az egyéni különbségek méréséről és a fejlesztésről. Külön vizsgálom az eltérő nyelvspecifikus elemeket, valamint írásrendszerből fakadó nehézségeket, és a különbségek figyelembevételével a fejlesztés lehetőségeit.

A fejlesztés területe a magyar mint idegen nyelv és az anyanyelvi nevelés módszertanának határán mozog, tekintettel arra, hogy a gyerekek két(vagy több)nyelvűek, így a magyart mint idegen nyelvet tanulják; ugyanakkor az oktatási szint az anyanyelvi szintű kompetenciára épít. A két terület összehangolt alkalmazása jelentősen megkönnyíti a nyelvsajátításban mutatott deficit megszüntetését.

SCHMIDTNÉ BÁLINT MÁRIA

Az interkulturális kommunikáció fontosabb aspektusai a középiskolai idegennyelv-oktatásban

Kulcsszavak: *interkulturalitás, nyelvtanítás, kompetenciák, elvárások, hiányosságok*

Az interkulturális kommunikatív kompetencia fejlesztése Magyarországon még nem szerves része a nyelvtanításnak, de még a nyelvtanárképzésnek sem. A fogalommal inkább nagyvállalatokkal kapcsolatban találkozhatunk, amelyek interkulturális tréningeket szerveznek azért, hogy a résztvevők megtanuljanak többnemzetiségű közegben is hatékonyan kommunikálni, valamint kultúraközi konfliktusokat felismerni és kezelni. Ez által nő az együttműködés hatékonysága, viszont kimutathatóan csökkennek a kommunikációs problémákból adódó költségek. Még jobban csökkenhetnének ezek a költségek, ha a jövő munkavállalói már az oktatási intézményekben megszerezhetnék ezeket a kompetenciákat.

A „másik” kultúra ismeretének hiánya akadályozza azonban az adott idegen nyelvet tanuló egyén előmenetelét is, hiszen a tankönyvszerkesztők azon felismerését, hogy a nyelvkönyvekbe legcélszerűbb eredeti szövegeket elhelyezni, ritkán követte az a gyakorlat, hogy a szövegek, problémafelvetések kulturális háttérét is megvilágítsák. Ez abból is adódhat, hogy a külföldi szerzők maguk sem ismerik az interferenciákat, de a hazaiaknak sem áll módjukban felmérni, hogy a tanuló egyén milyen ismereteket és kompetenciákat szerezhetett meg a többi tanult tantárgy révén.

A Német Kulturális Minisztérium által támogatott nyelvvizsga (Deutsches Sprachdiplom der Kultusministerkonferenz) tartalmi követelményeit vizsgálva szeretnék feltárni néhány hiányosságot ezzel is segítve munkájukat.

SERMANN ESZTER

A terminológiai szabványosítás és harmonizáció elméleti és gyakorlati kérdéseiről

Kulcsszavak: *terminológia, szabványosítás, harmonizáció*

A terminológia folyamataiban az előíró szemlélet és a leíró szemlélet egyaránt fontos szerepet játszik. A XX. század 30-as éveiben születő bécsi, prágai, moszkvai iskolák, majd később a kanadai iskola nemcsak a terminusok, hanem a fogalmak nemzetközi szintű szabványosítását is szorgalmazta a nyelvek közötti konceptuális eltérésekből adódó ekvivalencia-problémák kiküszöbölésére. A terminológia új, nyitottabb ága a wüsteri előíró szemlélet mellett a leíró attitűdöt képviseli, melyhez a harmonizáció elveit alkalmazza, a technológiai fejlődésnek köszönhetően pedig eszköztára is gazdagodott.

A szabványosítás egyrészt a terminusok rendszerezését és egységes definiálását jelenti, a homonímia csökkentését és a fogalmi egységesítést egy-egy szakterületen belül, másrészt pedig a terminusok összegyűjtésére és leírására vonatkozó módszerek és folyamatok standardizálását. A harmonizáció más elvekre épül, mint a szabványosítás: szem előtt tartja azt az alapvetést, mely szerint a nemzetközi szaknyelvi kommunikációnak épülnie kell a sokféleségre, mivel csakis az anyanyelv használata teremt egyenlőségi helyzetet a nemzetek között.

Előadásom célja a *szabványosítás* és a *harmonizáció* fogalmának, elméleti és gyakorlati kérdéseinek, elveinek elemzése és bemutatása.

SIMON RÉKA ZSUZSANNA

A kisebbségi anyanyelvoktatás újraértelmezése a rendszerváltástól napjainkig

Kulcsszavak: *anyanyelvoktatás, oktatási rendszer, törvény, reform, tantervfejlesztés*

Előadásomban a romániai magyar kisebbségi anyanyelvoktatás (gimnáziumi, V-VIII. osztályok) kérdéseivel szeretnék foglalkozni. Egy olyan folyamat feltérképezésére vállalkozom, amely átfogja a rendszerváltást követő időszakban történt oktatásügyi változásokat. Milyenek voltak a kezdeti próbálkozások, a keresés, az erőfeszítés évei. Hogyan hatottak a közoktatásban megvalósult újítások a kisebbségi oktatásra, ezen belül az anyanyelvoktatásra. Milyen reformok, tanügyi törvények, tantervfejlesztési próbálkozások segítettek, avagy gátolták a magyar oktatási rendszert, ezen belül az anyanyelvoktatást. Hogyan szabályozták ezek a törvények az anyanyelven történő oktatást, mikor és milyen jogok fogalmazódtak meg az elmúlt tizenhét évben.

Elsődleges célom a gimnáziumi anyanyelvoktatást érintő aspektusok megragadása.

SÓLYOM RÉKA

Újabb neologizmusaink szemantikai vizsgálata

Kulcsszavak: *neologizmus, metaforikusság, metonimikusság, blending*

Előadásomban annak a 2004 óta tartó gyűjtésnek s vizsgálatnak legújabb eredményeiről számolnék be, melynek során a mai magyar köznyelvben megjelenő új lexémáknak és frazémáknak a rendszerezését végeztem el. A neologizmusnak nevezett jelenségek – melyek meghatározásához Szathmári István definícióját veszem alapul: „azok az új szavak, kifejezések, jelentésárnyalatok, nyelvtani formák, amelyekkel a nyelv, a társadalmi viszonyok és a gondolkodás fejlődésével párhuzamosan, állandóan gazdagodik” (Szathmári 2004) – szemantikai vizsgálatát mutatnám be, kognitív nyelvészeti keretben.

Előadásomban áttekintést adnék a gyűjtött korpusz lexémáiban s frazémáiban megfigyelhető metaforikusságról és metonimikus viszonyokról – elsősorban Kövecses Zoltán (Kövecses 2005) felosztása alapján. Ezekén túl olyan új köznyelvi szavakat is bemutatnék és értelmeznék, melyekben a blending jelensége figyelhető meg. A blending kialakulását s megjelenését napjaink neologizmusában Gilles Fauconnier és Mark Turner alapján értelmezem (Fauconnier – Turner 1998).

Az absztraktomban vázolt vizsgálati módot a neologizmusok tanulmányozása szempontjából azért tartom fontosnak, mert a szemantikai vizsgálat során rávilágíthatok arra, hogy a köznyelv új jelenségeinek kialakulását az emberi gondolkodásnak s a beszélőközösségnek milyen igényei segítik elő.

SOMODI JÚLIA

A japán megszólítási rendszer egy japán regény fordításának tükrében

Kulcsszavak: *megszólítások, fordítás, kompenzáció, japán, szépirodalmi korpusz*

A fordítástudomány és a szociolingvisztika kölcsönösen értékes kutatási anyagokat biztosítanak egymás számára. A szépirodalmi művek fordításakor fontos probléma például a réteg-, vagy tájnyelvi jellegzetességek, illetve az alá- és fölérendeltégi viszonyok nyelvi megjelenítésének visszaadása (Klaudy 2006). A japán nyelv esetében a *megszólítások* is komoly fejtörést okoznak a fordítóknak. Mindenekelőtt fontos tisztázni, mit értünk „megszólítás” alatt. Domonkosi (2002) disszertációjában rámutat arra, hogy a témában megjelent hazai- és külföldi szakirodalmak nem egységesek a fogalom definiálása tekintetében. Előadásomban megszólítás alatt értem a *beszédpartner*, a *beszédaktust kezdeményező személy*, valamint a beszédaktusban részt nem vevő *harmadik személy nyelvi megjelölését* is.

A definíció pontosítása után előadásomban áttekintem a japán megszólítások rendszerét, majd bemutatom a megszólításoknál használatos nyelvi eszközöket: névmások, nominális szerkezetek, nevekhez, utónevekhez kapcsolt szuffixumok, stb.

Előadásomban arra keresem a választ, hogyan jelennek meg a japán megszólítási elemek a magyar fordításban. Hipotézisem szerint a magyarban egyszerűsödéssel fogunk találkozni, a fordító az elvesztett jelenségeket kompenzációval próbálja majd visszaadni. Korpuszként egy 20. századi japán regényt használlok.

SOMOS EDIT CSILLA

Egy magyar tolmácskutató esete az „amerikai majom”-mal – reflexiók gyűjtése egy új, web-alapú kérdőíves eljárással

Kulcsszavak: kérdőíves felmérés, SurveyMonkey, üdvözlő beszéd mint tolmácsolási megbízás, tolmácsolásközpontú elemzés

A retrospektív kérdőíves felmérés a kikérdezés módszerei közül gyakorta választott és alkalmazott eszköz az empirikus kutatásban. A tolmácsolástudományi szakirodalom többféle felmérést ismertet a tolmácsolási produktum minőségi mutatói tekintetében mind az AIIC, mind a SCIC tagjainak, valamint a „végfelhasználók” körében végzett felmérő munkáról, amelyek a konferenciatolmács-szakma professzionalizódási folyamatának állomásait tükrözik.

Jelen felmérés az első, magyar tolmácsok munkareflexióit érintő web-alapú, on-line kérdőív, amely lehetővé teszi, hogy az amerikai „surveymonkey” software segítségével adatokat gyűjtsünk a konszekutív tolmácsolási megbízások egy fajtájáról, az üdvözlő beszédek tolmácsolási problémáiról.

Az előadás ismerteti néhány összefüggést a beszédek jellemzői és a tolmácsolás minősége között, bemutatja, miért érdemes ezt a tudás mindenhatóságát hirdető webfelületet választani.

SPICZÉNÉ BUKOVSZKI EDIT

A posztkoloniális irodalmi művek fordításának tanulságai

Kulcsszavak: kulturális transzfer, fordítási stratégiák, posztkoloniális

A globalizáció, világméretű migráció és multikulturalizmus korában a fordítás, mint kulturális közvetítés szerepe átértékelődött. Egyrészt tanúi lehetünk egy asszimilációs, nyelvi globalizációs folyamatnak (pl. bevándorlók nyelvhasználata), másrészt egyre erőteljesebben jelenik meg a kulturális és nyelvi identitás megőrzésének igénye (pl. vernakuláris nyelveken alkotó posztkoloniális írók). Mindkét tendencia kihívást jelent a fordítóknak, és ez az újszerű megoldásokat igénylő attitűd a volt gyarmatbirodalmak országaiból származó irodalmak műfordításaiban is tetten érhető. Ezek a művek már kivívták helyüket a világirodalmi poliszisztémában, nem utolsósorban az eredeti értékeit megőrző sikeres fordításoknak köszönhetően. Mivel azonban olyan földrajzi, történelmi és kulturális különbségek artikulálódnak bennük, amelyek ismeretlenek, vagy legalábbis kevésbé kanonikusak az európai, köztük a magyar befogadó számára, mindenképpen érdemes a fordítás során alkalmazott megoldásokat megvizsgálni és azokból tanulságokat levonni a szakma számára. Dolgozatomban posztkoloniális szerzők angolul írott műveinek (elsősorban Salman Rushdie: *Az éjfél gyermekei* című műve) és azok magyar fordításainak összehasonlítása alapján a következő kérdésekre keresem a választ. A két eltérő kultúra között közvetítő fordító milyen stratégiákat alkalmaz a forrásnyelvi szövegben előforduló nem angol (általában helyi nyelveken íródott) szövegrészek fordítása során? A célnyelvi kultúra elvárásait szem előtt tartó fordítói magatartás vagy az ezzel ellentétes, a fordítandó mű „idegenségét” megőrző fordítói szándék jellemző-e az adott műfordításban? A célnyelvi szöveg hozzájárul-e a kulturális különbségeken alapuló gondolkodásbeli sztereotípiák továbbéléséhez vagy esetleg árnyalja és korrigálja azokat?

STÓS, MAŁGORZATA

A magyar nyelv tanulásának egyik XVIII-XIX. századi lengyel esete

Kulcsszavak: *Adam Kazimierz Czartoryski, magyar grammatika, nyelvtani jegyzetek*

Az előadásom egy XVIII-XIX. századi lengyel hercegről, Adama Kazimierz Czartoryskiról (1734-1823) szól, aki nemcsak politikus, hanem író és különböző művészetek párfogója volt. Az idegen nyelvek, különösen a keleti nyelvek és a magyar is nagyon érdekelte őt.

A XVIII. század hozta magával a többnemzetiségű Lengyelország és szintén többnemzetiségű Magyarország közötti élénk kapcsolatokat. A herceg birtokain is nagyon élénk volt a magyarok iránti rokonszenv. Akkor nagyon híres volt Bártfa városa. Mondhatjuk, hogy e város fontos szerepet játszott az akkori kis közép-európai unióban, ami nem hivatalos szervezetként, hanem inkább szellemi unióként működött. Az, hogy a herceg nemcsak tanult magyarul, de tudott is beszélni magyarul a Bártfán folytatott beszélgetések tanúskodnak

A Bártfán gyakran tartózkodó Dessewffy József megajándékozta a herceget az ún. debreceni magyar nyelvtannal. A herceg híres és gazdag könyvtárában magyar szótárakat is lehetett találni. Így felszerelve tanulni kezdte a magyar nyelvet. Tanulás közben jegyzeteket csinált egy füzetben, amelyet "Magyar nyelvtan"-nak nevezett. Ennek a füzetnek a tartalmát ismertetem előadásomban.

STURCZ ZOLTÁN

Nyelvoktatási jegyzetek a bolognai rendszerű oktatás kapcsán

Kulcsszavak: *felsőoktatási törvény, bolognai folyamat, szakok, nyelvi követelmények, összevető elemzés*

Az Európai Felsőoktatási Térséghez való csatlakozás, a bolognai folyamat valamint a 2005. évi CXXXIX. Törvény a felsőoktatásról átrendezte a felsőoktatás nyelvi kimeneti követelményrendszerét. A törvény előkészítése során több változatban fogalmazta meg az alapszakok és a mesterszakok nyelvi követelményeit. Az előterjesztett változatok a szigorúbb és a szakmailag jobban tervezett változatoktól az egyszerűbb és könnyebb megoldás felé tolódtak.

A képzési és kimeneti követelmények összevető és kritikai elemzéséből kiderül, hogy az alapszakok esetében a nyelvoktatás nyert, míg a mesterszakok esetében veszített lehetőségeiből, pedig a törvény nyitott keretei akár az EU deklarációk által elvárt két idegen nyelv magas szintű ismerete irányába is elvihette volna a felsőoktatást. Ennek akadálya a mesterszakok többnyire visszafogott követelményrendszere, továbbá az intézmények szűkre szabott nyelvoktatási kapacitása és az intézményi nyelvi stratégiák hiánya. Az elemzés tárgya az is, hogy milyen nyelvpolitikai, oktatáspolitikai okok, folyamatok vezettek a jelenlegi nyelvi kimeneti követelmények kialakulásához.

SULYOK HEDVIG

A doktor lexémához tapadó újabb jelentések, (avagy tudósok a cégben)

Kulcsszó: *doctor, orvosdoktor, reklámpszichológia, Dr. Tea, Dr. Padló, Doktor Marketing*

Az utóbbi időben *doktor* szavunk egyre többször tűnik fel márka- és üzletnevekben, cégek, betéti társaságok, számítógépes honlapok, egészségügyi portálok elnevezéseiben is. A latin eredetű *doctor* – amely a *'docere (doceo, cui, ctum) tanít, oktat'* jelentésű ige ágensképzővel ellátott származéka – viszonylag korán adatolható nyelvünkben, előfordul már a Jókai Kódexben is; jelentése ott *tudós* (prédikátor). A századok folyamán bővült a szó jelentése: a *'tudós, jogtudós, tanító, orvosdoktor, illetve tudományos fokozatot szerzett személy'*, később – többek között – az *'orvosdoktor'* jelentésének hatására is, e lexémához a *'valaminek ismerője, tudora, valamit megjavítani, helyrehozni képes'* jelentésárnyalat tapadt. Napjainkban ez utóbbi – a vásárlóban, felhasználóban pozitív érzést, feltétlen bizalmat kiváltó – jelentést használja ki a reklámpszichológia, az üzleti világ, amikor a munkakeresőnek a *Doktor Állás* webforumot, a pályázatíróknak a *Doktor Marketing* programot ajánlja. Társasházak kivitelezésére a *HázDoktor Kft.*, az épületgépészeti munkák elvégzésére a *Gázdoktor Bt.* valamint a *Csődoktor 2000* vállalkozik, a kárpitosműhely cégtábláján a *Bútordoktor* felirat, a cipészén a *Cipődoktor* olvasható; *Maca, a ruhadoktor* pedig délelőtt és délután is rendel. Az üzletekben kiváló minőségű *Dr. Tea*-t és *Dr. Immun* hajápoló termékcsaládot vehetünk (igaz, ehhez kicsit mélyre kell nyúlnunk táskánkba, *Dr. Bag*-ba, de ha ettől padlót fognánk, vígasztalhat bennünket az a tudat, ez a padló: *Dr. Padló...*)

Az előadás – a szótörténeti bevezetés után – a fentiekhez hasonló (szerencsés és kevésbé sikeres) márka- és üzletnevekből mutat be egy csokorra valót, típusokba sorolja azokat, s vázolja a névadás lehetséges indítékait is.

SZABÓ VERONIKA

A határon túli nyelvváltozatok a magyarországi anyanyelvi nevelésben

Kulcsszavak: *taneszköz, anyanyelvoktatás, kontaktusváltozatok, nyelvi tolerancia*

A magyar európai nyelv; ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az országhatárokon túl ötmillió magyar beszél. A magyarországi anyanyelvi nevelés mindeztidőig nem foglalkozott a határon túli nyelvváltozatok kérdésével. Pedig az oktatás sokat tehetne azért, hogy nyelvváltozatokkal kapcsolatos széles körben elterjedt tévhiteket eloszlassa. Ha ugyanis a tananyagokban az jelenne meg, hogy a kontaktusváltozatok a magyarországi sztenderddel egyenrangúak, hozzájárulhatnánk a toleránsabb nyelvi magatartás kialakulásához.

A határon túli nyelvváltozatok ezen kívül arra is kiválóan alkalmasak, hogy segítségükkel hangtani, alaktani, mondattani vagy éppen lexikai jelenségeket fedeztethessünk fel a diákokkal. Ha a gyerekek a saját nyelvhasználatukat egy az övékhez hasonló, ám attól részben mégis eltérő kultúra és nyelv szemszögéből vizsgálnák, metanyelvi tudatosságuk is fejlődhetne. Előadásomban egy készülő új tananyag feladatain mutatom be, hogyan képzelem el a kontaktusváltozatok beemelését a magyar anyanyelvi nevelésbe. Kiténtetetten kezelem a beszélt nyelvi változatot, mely a közoktatásban használt taneszközök legtöbbszörében méltatlanul kevés szerepet kap.

SZABÓMIHÁLY GIZELLA

Mit oktassunk nyelvhelyesség címszó alatt a határon túli iskolákban?

Kulcsszavak: *kisebbségi helyzet, nyelvművelés a nyelvten oktatásában*

A szlovákiai magyar iskolákban a magyar nyelv tantárgy keretében – a megfelelő témakörökhöz illeszkedve – ún. nyelvhelyességi kérdésekkel is foglalkoznak. A témák azonban évtizedek óta ugyanazok: a magyarországi nyelvművelő szakirodalom által tárgyalt “klasszikus” nyelvhelyességi kérdések. A kisebbségi helyzetben élő, az anyanyelvüket csak korlátozott mértékben használható, kétnyelvű anyanyelvvaltozatot beszélő diákok tényleges nyelvi-kommunikációs problémáira a tantervek és a tankönyvek csak minimális mértékben reflektálnak.

Az előadásban bemutatom a szlovákiai magyar tannyelvű általános és középiskolákban jelenleg használt tanterveket és tankönyveket abból a szempontból, milyen kérdéseket tárgyalnak nyelvhelyesség címszó alatt. Az előadás második részében az utóbbi két évtizedben a szlovákiai magyar beszélők körében végzett empirikus (szociolingvisztikai, kontaktológiai és kétnyelvűségi) vizsgálatok, valamint a Gramma nyelvi közönségszolgálatához érkezett kérdések alapján azt vázolom, milyen nyelvi-nyelvhasználati problémákkal szembesülnek a szlovákiai magyarok, s ezek megelőzésében milyen szerepet kellene, hogy játsszon az oktatás. Konkrétan: hogyan kellene a magyar nyelvi tanterveket és tankönyveket úgy átdolgozni, hogy azokban a “nyelvhelyesség” témakörben valóban reális, a szlovákiai magyar nyelvhasználatban ténylegesen felmerülő problémák kapjanak helyet.

SZATZKER SZILVIA

Az episztemikus modális jelentés grammatikalizációjáról német-magyar interlingvális megközelítésben

Kulcsszavak: *episztemikus modalitás, grammatikalizáció, német-magyar kontrasztivitás*

Az előadás célja, hogy a modalitás, mint komplex funkcionális-szemantikai mező egy szeletét, az ún. episztemikus modalitást német-magyar összevetésben tárgyalja, amivel nyelvtipológiai következtetések levonásához kíván hozzájárulni, ill. közvetve támpontot szeretne adni a nyelvi közvetítés és a német mint idegen nyelv oktatásához.

Azt szeretnénk tehát körüljárni, hogy milyen nyelvi eszközökkel fejezi ki a két nyelvben a beszélő a megnyilatkozás valóságtartamáról alkotott, következtetéseken alapuló értékítéletét: feltételezését, kételyét, bizonyosságát stb. Feltevésünk szerint a mai magyar nyelvben az episztemikus beszélői attitűd kisebb arányú grammatikalizáltságát figyelhetjük meg, mint a németben. Egyrészt kevesebb nyelvtani kifejezőeszköz áll rendelkezésre, másrészt azok kisebb arányban jelölnek episztemikus modalitást a német nyelvtani kifejezőeszközökhöz képest, vagyis episztemikus tartalom jelölésére a magyar inkább lexikális elemeket használ.

Az előadás áttekinti a német *müssen, können, dürfen, mögen* módbeli segédigék és a *werden* + főnévi igeneves szerkezet grammatikalizációjával kapcsolatos kutatási eredményeket, majd a magyar *kell* és *lesz* igék ill. a *-hat/-bet* toldalék episztemikus jelentésének kialakulását tárgyalja. A fenti feltevések igazolására empirikus úton nyert eredményekkel egészíti ki a kutatások jelen állását. Az eredmények tágabb összefüggéseinek megvilágításaként megvizsgáljuk, hogyan illeszkednek azok az episztemikus modalitás grammatikalizációjáról ismert nyelvtipológiai

felismerésekhez ill. ahhoz a feltevéshez, ami az episztemikus modalitás kialakulását a literalizációval hozza összefüggésbe.

SZÉKÁCS ANNA – SATO NORIKO

Milyen japán nyelvtankönyvnek örülnének a magyar diákok?

Kulcsszavak: *KER, nyelvi és kulturális kompetencia, kultúraközi kommunikáció, érettségi követelmények, japán szubkultúra*

A Japán Alapítvány és a Magyarországi Japánnyelv-oktatók Társasága közös projektben nyelvtankönyv sorozatot indított 2007 ősztől. A szerkesztőbizottságban magyarok és japánok közösen vesznek részt, a BGF KKFK-ról az előadás szerzői is. A tankönyv a középiskolákban, és a felsőoktatásban kezdő szintről induló nyelvtanulói közösséget célozza meg. Kimeneti követelménye a KER-ben meghatározott B 2 szint.

Az eddigiekben használt tankönyvek 1. jellegzetesen nyelvtan-központúak, 2. csak japán nyelvűek, 3. Japánban kiadott tankönyv magyar fordítással, 4. nyelvtan-központú magyar szituációkkal. A tervezett új tankönyv kommunikáció-központú (produkció orientált), a magyar és a japán nyelv ütközési pontjaira kihegyezett.

A tankönyv készítésekor kihívást jelent a japán és a magyar nyelv nyelvi és kulturális azonosságainak és eltéréseinek figyelembe vétele. Továbbá, a mai fiatalok érdeklődésének központjában álló japán szubkultúra (manga, anime, zene) értő és mértékletes felhasználása.

A tankönyv szerkezetében kétlépcsős formát alkalmaz, azaz az egyik kötet B 1-es szint (érettségi középfok), a másik kötet B 2-es (emelt szintű érettségi) szintnek felel meg. A két rész között átjárás van. A szisztéma bővíthető további szintekre az igényeknek megfelelően. Minden szituáció, feladat szintezésre kerül. Így a tankönyv minden alkotóeleme a KER elveinek felel meg. A tankönyv külső megjelenése vidám, osztott terű, színes, illusztrált oldalakkal.

SZÉKELY GÁBOR

Kollokáció-szótár és/vagy fokozási szótár?

Kulcsszavak: *kollokáció, függvény, szabad szó szerkezet, fokozás, idióma*

A szakirodalom a *szép mint az álom* típusú szókapcsolatot hol frazeologizmusnak, hol kollokációnak nevezi. A fokozó értelmű szókapcsolatok magyar-német szótárát már elkészítettem. Tervezzük a magyar nyelv fokozási szótárának elkészítését. Ismereteim szerint készül egy magyar kollokáció-szótár (SZÓkapTÁR). Mindezzel kapcsolatban – a kollokációról rendezett MANYE tanácskozás ellenére – vannak olyan kérdések, amelyekkel érdemes foglalkozni: Mi a különbség a kollokáció és a lexikai függvény között? A két fogalom elméleti háttere. Mennyiben kollokáció-szótár a fokozási szótár? Mennyiben nem az? A „felszabad” szó szerkezetek problematikája. Összefüggés a gyakoriság és a szemantikai függőviszony között. Előadásomban e kérdésekkel kívánok foglalkozni.

SZENDE VIRÁG

Mitől érezzük a magyart idegen nyelvként tanulók mondatait leginkább idegenszerűnek?

(Szupraszegmentális devianciák megítélése mondatszintű közlésekben)

Kulcsszavak: *kiejtés, idegenszerűség, szupraszegmentális devianciák, beszédértés, csoportszerkezeti elemzés, hírértékszerkezet szerinti elemzés*

A magyarul tanuló idegen ajkúak 15 fős csoportjával készített hangfelvételek összehasonlító vizsgálatának során felvetődő kérdéseink egyike: az artikuláció devianciáiban mely összetevők milyen mértékben befolyásolják a kiejtés idegenszerűnek ítéelését.

Az előadás elsősorban arra tér ki, hogy a célnyelvi környezetben tartózkodó és rendszeres nyelvoktatásban résztvevő kísérleti személyek beszédében (mondatszintű közléseiben) milyen fejlődés tapasztalható a két hangfelvétel elkészítése között eltelt kb. két és fél hónap alatt. A hangfelvételeket magyar anyanyelvű személyek értékelték előre megadott szempontok szerint. A mondatszintű közlések vizsgálata a szupraszegmentális tényezők (intonáció, hangsúly, téves v. fölösleges szünettartás, ismétlések) értékelésére alapozódik. Statisztikai számítások alapján megállapítjuk, hogy melyik az a komponens, amelyik a leginkább befolyásolta az egyes mondatok idegenszerűnek ítéelését, illetőleg hogyan változik az idegenszerűségi értékek rangsora a mondatok és a közlők szerint.

A mondatpárok elemzése során felszínre került tényezők messze túlmutatnak a fonetikai-fonológiai és a csoportszerkezeti elemzés szintjén, s egészen az aktuális mondattagolási és hírértékszerkezet szerinti elemzésig is.

SZENTPÁLINÉ UJLAKI ERIKA

Cross – cultural Adaptation and Language Learning in China – a Diary Study

Kulcsszavak: *Study abroad, cross cultural adaptation, motivation, attitude, SLA research*

The study addresses the complex phenomenon of Second Language Acquisition (SLA) motivation. Within this concept attitudes and cross-cultural adaptation are examined through a self-study. Based on the author's diary written while taking part in an international program related on government and culture in China, some effects of study abroad (SA) will be described. While this paper intends to explore how attitudes and motivations change during the course of a SA program and compares the findings with current trends in studies examining SA, it also points out the ways this particular program differed from study abroad in its classic sense. Special attention is given to explaining the process of cross-cultural adaptation and the changes in the so called "U-curve" and the extended "W-curve" hypotheses. This particular case shows that in spite of having a non-prepared student in an unusually designed program, the outcomes still correspond with the results expected after a regular SA period.

The results may interest stakeholders, teachers and students involved in study-abroad programs.

SZILÁGYINÉ HODOSSY ZSUZSANNA

Korai inkluzív nyelvfejlés

Kulcsszavak: korai életkor, funkcionális integráció, inkluzív nyelvfejlés, nyelvfejlés-óvodapedagógus- és tanítóképzés

Magyarországon az integrált oktatási folyamatban a közoktatás megoldandó kérdésévé vált az inkluzív gyermekfejlés. A közoktatási törvény (1993) lehetővé teszi a sajátos nevelésű igényű gyermekek integrált fejlesztését.

Napjainkban a korai életkori inkluzív nyelvi fejlesztés kutatása rendkívüli figyelmet kap a világban, a soknyelvű és sokkultúrájú Európában (Közös Európai Referenciakeret. 2002.). Az Európa Tanács Közoktatási Bizottsága *Közös európai Referenciakeret*-ben hangsúlyozta a gyermekek nyelvtanításának szerepét a többnyelvű kompetencia alapozásában, az interkulturális nevelésben, az egész életen át tartó tanulás folyamatában (Közös európai Referenciakeret, 2002, OM, Pedagógusképzési Módszertani és Információs Központ).

Az Európai Közösségek Bizottsága új keretstratégiája megerősíti azt, hogy: A korai életkorban folytatott nyelvtanulás csak akkor eredményes, ha a pedagógusok külön képzést kapnak a gyermekek nyelvtanítására (Új keretstratégia a többnyelvű ösztönzésére. Brüsszel, 2005. 11. 22. COM (2005) 596). A Keretstratégia felkéri a tagállamokat az idegennyelvpedagógusképzés rendszerének felülvizsgálatára, az életkorhoz illeszkedő nyelvpedagógus-képzés kidolgozására (u.o.) Az előadás a korai inkluzív nyelvfejlés-óvodapedagógus- és tanító-képzés kérdéseit vizsgálja magyarországi kontextusban.

SZILÁGYINÉ KÓSA ANIKÓ

Értelmiségi attitűd a jelenkori magyarországi keresztnév-ízlésben

Kulcsszavak: névízlés, keresztnévadás, szocio-onomasztika

A keresztnévek tulajdonképpen nyelvi változók, melyek között a névválasztók – társadalmi, családi, nyelvi kötöttségektől nem teljesen szabadon – válogathatnak a névadás során. A névválasztók azonban az élet minden időszakában – a névválasztási helyzeteken kívül is – rendelkeznek bizonyos névízléssel, és ezt a nevekről alkotott ítéleteikben meg is fogalmazzák.

A tervezett előadás célja annak felderítése, hogy létezik-e egy, az értelmiségi szerepre jellemző névízlés a mai Magyarországon.

Az előadás alapjául egy bölcsész szakos egyetemi hallgatók által kitöltött kérdőív felmérés szolgál, amelynek segítségével nem csak a fiatal felnőtt értelmiségiek által preferált nevek csoportja, esetleg típusa (nyelvi-etimológiai vagy kulturális eredete) állapítható meg, hanem a közösségi (társadalmi, vallási, családi) hagyományok továbbélése, ill. egyes szociolingvisztikai (szocio-onomasztikai) változók (nem, származási hely) szerepe is a névízlés alakulásában.

SZILI KATALIN

Ütközések és megütközések (A magyar kommunikáció néhány sajátosságáról a külföldi szemével)

Kulcsszavak: *kulturális értékek, szívéllyesség, direktség, bizalmasság*

A kulturális nyelvészet pragmatika irányába elhajló ága szerint a kultúra az emberi közösségekben törvényszerűen a kommunikáció részévé válik, következésképpen a beszédtevékenységek, a diskurzusrendszerek vizsgálata hozzásegít a kulturális kódok megfejtéséhez. Az előadás nyelvi viselkedésünk néhány olyan jellemzőjét (bizalmasságra való törekvés, direktség, szívéllyesség) elemzi, amely zavart kelt az anyanyelvünket tanulóban, sőt nemegyszer megütközését váltják ki, bizonyítva azt, hogy az egyik kultúra preferált értékei a másokban elveszthetik jelentőségüket vagy akár ellenkező jelűvé is válhatnak.

Az előadó a korábbi empirikus vizsgálataira építve (Szili, Tetté vált szavak, 2004) foglalkozik a bizalmasság magyar nyelvre jellemző sajátosságaival, meghatározza a direkt beszédstratégiák alkalmazásának külső és belső kontextuális tényezőit, választ keres arra a kérdésre, hogy a felek közötti kétféle (az ismertségi fokokhoz köthető horizontális és a hatalmi helyzethez kapcsolódó vertikális) társadalmi távolság közül melyik befolyásolja inkább a beszédtevékenységeink közvetett vagy közvetlen voltát. A szívéllyesség pragmalingvisztikai jegyeit a kínálás és a viszonzás beszédaktusaiban elemzi.

SZIRMAI ERIKA

Zaklatás vagy bántalmazás? A kérdőívek terminológiájáról

Kulcsszavak: *kérdőív, nyelvhasználat, bullying*

Az előadás az iskolai zaklatás kutatása kapcsán felmerült jelentéstani és szóhasználati különbségekből adódó kutatásmódszertani problémára hívja fel a figyelmet. Kérdőív tervezése során, mint az a nemzetközi kutatások eredményeinek tárgyalásakor is megfogalmazódott, az adatok megbízhatósága miatt különösen kell ügyelni arra, hogy a vizsgált jelenség kulcsfogalmai világosak és érthetőek legyenek a célközönség számára, nyelvhasználati és életkori sajátosságaiknak is feleljenek meg, illetve, hogy a fogalom konnotációi ne befolyásolják az értelmezést.

Az eddigi kutatások adatainak értelmezésekor figyelembe kellett venni azt, hogy az angol nyelv „bullying” kategóriája különböző nyelveken milyen tartalmi különbségeket mutat, és hogy ez hogyan befolyásolhatta az eredményeket. A magyarországi mérés adatai azt mutatják, hogy az 5. és 6. osztályosok körében a zaklatás és bántalmazás - amely fogalmakat az irodalom egyaránt használja a jelenség megnevezésére-, elkülönültnél látszik az ilyen korú gyerekek közlései szerint, így módon tehát a kérdőív megfogalmazásánál nem használható egyik sem a jelenség teljes lefedésére.

SZITNYAINÉ GOTTLIEB ÉVA

Pszicholingvisztikai vizsgálódások magyar anyanyelvűek középfokú német vizsgadolgozatai alapján

Kulcsszavak: *pszicholingvisztika, önkorrekción, vizsgadolgozat hibák, hibajavítás*

Az előadás alapját az a kutatás képezi, amely középfokú német nyelvvizsgadolgozatok közvetítési feladataiban a vizsgázói önkorrekción pszicholingvisztikai okait igyekszik feltárni. Amikor az idegen nyelvet használó kijavítja írását, felülbírálva korábban meghozott döntését, betekintést nyerhetünk az írásbeli szövegalkotás makro- és mikrotervezésének folyamatába. A hibák önjavításának és a tanári javításnak az összevetése hatszáz nyelvvizsgadolgozatban lehetőséget ad az adatok statisztikai feldolgozására. Richard ötkomponensű felosztása alapján az anyanyelvi transzfer, az idegen nyelvhez kötődő túláltalánosítás, a kivételek ignorálása, a szimplifikálás és a tanári transzfer vezetnek a fel nem ismert és az önkorrekcións hibákhoz egyaránt. A középfokú szintet megcélzó nyelvvizsgázók magasabb szintű idegen nyelvi tudása és a metanyelvi tudatosság indukálja az önkorrekcións jelenségek nagy számát. Az önkorrekcións hibák rendszerezése a nyelvtanuló idegen nyelvi tudatosságáról és a nyelvelsajátítási folyamatról nyújt információt.

SZLADEK EMESE

Olasz gazdasági szaknyelvi szövegek szintaktikai elemzése

Kulcsszavak: *gazdasági szaknyelv, szintaxis, fordítástechnika, fordítóképzés, szaknyelv*

Mind a magyarról idegen nyelvre, mind pedig az idegen nyelvről magyarra történő fordításban, valamint az idegen nyelvű újságcikkek megértésében fontos az egyes nyelvekre jellemző nyelvtani szerkezetek helyes használata, a nyelvtani sajátosságok megfigyelése, helyes értelmezése.

Mivel a hallgatók a szaknyelv tanulásának idején már rendelkeznek olyan szintű általános nyelvi kompetenciákkal, hogy nem mondat szinten fordítanak, a nyelvi kontrasztok okozta problémák triviálisnak bizonyulhatnak.

Internetes források alapján olasz nyelvű gazdasági, politikai témájú, hétköznapi aktualitásokkal foglalkozó újságcikkeket és azok magyar nyelvű fordítását elemeztem. A mondat szerkezet alapján kategóriákba, alkategóriákba csoportosítottam a tagmondatokat.

Az eredmények felhasználhatók szaknyelvi képzésben, nyelvtanításban, szaknyelvi jegyzetek készítésében, fordítóképzésben, választ kapva a kérdésre, hogy elsősorban milyen nyelvtani szerkezetek ismerete szükséges a szaknyelvi szövegek megértéséhez, létrehozásához.

Az ismétlődő változások alapján megfigyelhető törvényszerűségek a két nyelv mondattani sajátosságaira vezethetőek vissza. A különbségek kiemelése nagyon fontos a nyelvi képzés során.

SZONDY KATALIN

Barack, Paprika und Gulasch – Stereotypen und Klischees in der interkulturellen Zusammenarbeit

Kulcsszavak: *Stereotypen, interkulturelle Kommunikation, Rich Points*

In meiner Arbeit untersuche ich die interkulturelle Kompetenz von Kommunikationspartnern in der österreichisch-ungarischen Gewerkschaftszusammenarbeit vor der Wende.

Als Grundlage für die Analyse dienen authentische Texte aus dem Archiv des österreichischen Gewerkschaftsbundes, dies sind Protokolle, Berichte, div. Dokumente, die die Zusammenarbeit betreffen. Als Forschungsmethode dient die interkulturelle Hermeneutik, genauer gesagt identifiziere ich innerhalb dieser Texte sog. Rich Points und interpretiere diese. Rich Points sind Stellen, an denen in der Kommunikation häufiger Probleme auftreten, sie fallen besonders in der interkulturellen Kommunikation auf, sind aber nicht an sie gebunden (Mann-Frau-Kommunikation usw.). Beispiele für Rich Points sind etwa die Wahl des Du oder Sie, der obligatorische Händedruck in bestimmten Ländern, wie in Österreich, Anredeformen, persönliche Fragen usw. (vgl. Heringer 2004, S.162 ff)

Insbesondere möchte ich die Klischees beleuchten, die sich in der untersuchten Kommunikation zeigten. Die Untersuchung beginnt ab den 70er Jahren und reicht bis kurz vor die Wende. Hier stellt sich auch die Frage, ob die interkulturelle Kommunikation ohne Stereotypen und Klischees überhaupt auskommen kann und ob diese immer nur negativ gedeutet werden können.

SZOTÁK SZILVIA

A magyar nyelv szimbolikus terei

Kulcsszavak: *kétnyelvűség, nyelvcseré, nyelvi veszélyeztetettség, szimbolikus tér, identitás*

Az ember elsődleges környezete a nyelv, olyan szimbolikus értelmezések világa, amelyet maga teremt. A múltra való emlékezésnek helyszínekre van szüksége, ezeket a helyszíneket az ember sajátos igényeinek megfelelően kulturális hagyományából gyökerezve hozza létre. Az emlékhelyek különböző formákban reprezentálódnak: lehetnek intézmények, épületek, tárgyak, szokások, kulturális alkotások, feliratok, stb.

Ezek a szimbolikus terek nemcsak a múlt hagyományairól szólnak, olyan cselekvések helyszínei is lehetnek, amelyeken keresztül egy adott közösség jelenbeli identitástudata is kifejeződik. Megvizsgálom, mikor keletkeztek ezek a magyar nyelvű emlékhelyek, mi motiválta létrehozásukat, milyen szerepet játszanak a többségi és kisebbségi közösség életében. Milyen hatással vannak ezek a jelentéstartalmak a magyar nyelvű kultúra megtartására az Órvidéken.

SZÖLLŐSY ÉVA

Magyartanár-jelöltek anyanyelvi fejlesztése: egy új típusú gyakorlat tapasztalatai

Kulcsszavak: *anyanyelvi nevelés; tanárképzés; hibaelemzés és hibajavítás*

A leendő magyartanárok fogalmazni tanítanak majd középiskolában, mindenféle munkakörben szövegek gondozására predesztinál a diplomájuk, közben pedig írásbeli munkájukkal eddig nem foglalkoztak az egyetemen. Ezért 2007 őszi félévében Pécsset gyakorlat indult számukra *Magyar (szak)szövegek elemzése: fogalmazási hibák és elkerülésük* címmel.

Kezdetben csak mondatokat, végül rövid bekezdéseket is vizsgáltunk. Jó képességű, érdeklődő hallgatók eleinte durva hibákat is nehezen ismertek fel többek között a *számbeli egyeztetés, az alanyi/tárgyas ragozás, az értelmetlenséget/komikumot okozó szórend* köréből. Meglepő hiányosságokat hurcolnak magukkal a középiskolából. Anonim értékelésük szerint a kurzus pozitív meglepetést okozott, nagy szükség van rá; igényelnék a mindennapok hivatalos szövegeinek elemzését, például önéletrajz írását, szolgáltatók tájékoztatóinak értelmező olvasását stb.

Tanulság: *A magyar szakosoknak is kellene nyelvgyakorlat.* Bevezetéséhez megszülettek a legelső tartalmi és módszertani tapasztalatok: tematika; egyéni és kollektív munka; az e-mail kiaknázása stb. Ilyen típusú nyelvgyakorlatra szüksége volna a kommunikáció szakosoknak és talán más bölcsész hallgatóknak is.

SZÚCS TIBOR

A magyar mint idegen nyelv sajátos szemléleti vonásai

Kulcsszavak: *magyar mint idegen nyelv, nyelvsajátos vonások, szerkezeti és szemléleti sajátosságok*

Az előadás Giay Béla hungarológus kollégánk emlékének kíván tisztelegni. Ő ugyanis a hazai szakirodalomban, illetve szakmai közgondolkodásban következetesen igyekezett hangsúlyozni a magyar mint idegen nyelv szerkezeti és szemléleti sajátosságainak jelentőségét – a maguk módszertani következményeivel együtt. Megközelítésem ezúttal a sajátosan a magyarra jellemző szemléleti vonásokra helyezi a hangsúlyt, de rámutatok a mindezekkel helyenként elválaszthatatlanul összefüggő szerkezeti jellemzőkre is.

Ekként tehát a következő (a tágabb kontextustól a szűkebb kérdésfelvetés felé haladó) gondolatmenetben tárgyalom a kérdéskört: (1) Miként jelölhető ki – különféle alapon és természetesen eltérő kutatómódszertani megközelítésekben – a magyar nyelv helye (történeti-összehasonlító, areális nyelvészeti és tipológiai szempontból)? (2) Kontrasztív nyelvészeti (mint alkalmazott tipológiai) támpontok az ún. nyelvsajátos vonásokhoz (az ún. „tertium comparationis” funkcionális kritériumrendszerére támaszkodva). (3) Nyelvünk szerkezeti és szemléleti sajátosságai mint hungarizmusok (különös tekintettel ez utóbbiakra). (4) A tér- és időszemlélet, valamint a vonzatszerkezetek és az aspektus (továbbá a grammatikalizálódás és a lexikalizálódás egyes jelenségeinek) értelmezése a kognitív szemantika metafora-elméletének tükrében, illetve a frazeologizmus keretében. (5) A sajátosan magyar jellemzők nyelvészeti leírásának lehetőségei és taníthatóságának korlátai.

T. BALLA ÁGNES

Angolul és németül tanuló magyar anyanyelvű nyelvtanulók transzferjelenségei

Kulcsszavak: idegennyelv-tanulás, harmadik idegen nyelv elsajátítása, transzfer

A nyelvelsajátítással foglalkozó kutatások egyik központi kérdése az anyanyelv és a tanult idegen nyelvek közötti transzferjelenségek vizsgálata. Az utóbbi évek kutatásai ezen túlmutatva már nem kizárólag az anyanyelv és a célnyelvek, hanem egy illetve több korábban elsajátított idegen nyelv célnyelvre történő hatását is vizsgálják.

Jelen vizsgálat célja az, hogy megállapítsa, hogy ha magyar anyanyelvű nyelvtanulóknak egy fordítási feladat során idegen nyelven elő kell hívniuk egy lexikai vagy grammatikai elemet, vajon anyanyelvük vagy másik idegen nyelvük elemeiből transzferálnak-e. A vizsgálatban részt vevő diákok középiskolások, akik angol és német nyelvet tanulnak. Az előtanulmány során a nyelvtanulók egy csoportja angolul is és németül is fogalmazást írt egy megadott témáról. Az így kapott szövegekben talált transzferjelenségeket összegyűjtve létrehoztam egy néhány mondatos magyar szöveget, melyet a diákok mind angolra, mind pedig németre lefordítottak.

Az eredményekből megállapítható, hogy a diákok leggyakrabban az első idegen nyelvükből a másodikba transzferáltak, míg anyanyelvükből nem (vagy csak igen csekély mértékben), függetlenül attól, hogy az angol vagy a német az első idegen nyelvük.

T. SOMOGYI MAGDA

Az anyanyelv tudatosítása és a magyar nyelvtan tanítása

Kulcsszavak: nyelvhasználat, grammatikai ismeretek, sikeres kommunikáció

Mind a magyar szakos mind a nem magyar szakos tanárképzésben szerzett tapasztalataim évről évre megerősítenek abban, hogy az anyanyelvi ismereteket tudatosítani kell, mert a zökkenőmentes anyanyelvi kommunikációnak az az alapja, hogy nemcsak azt kell tudnunk, hogy mit akarunk mondani, hanem azt is, hogy milyen lexikai, grammatikai stb. elemekkel, eszközökkel fejezhetjük ki mondanivalónkat a legpontosabban és a leghatékonyabban.

A tudatosságra és a tudatosításra az oktatás minden szintjén – mind a tanítási, mind a tanulási folyamatban – szükség van, ezt nem lehet vitatni. A nyilvánvaló kommunikációs gondok számbavételén túl az elsődleges feladat a bajok eredetének a feltárása, illetőleg ha ezekkel tisztában vagyunk, azt kell tisztázni, hogy milyen keretben és milyen módszerekkel lehet az anyanyelv tudatosítását megvalósítani, és hogy hol, mikor és milyen mélységű ismeretekre lehet és kell alapozni.

A tervezett előadásban elsősorban arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a meg nem értett, át nem látott nyelvtan akadályozza a magasabb szintű (anya)nyelvi tudás megszerzését, az igényes és eredményes (anya)nyelvhasználatot.

TAMÁS DÓRA

Az olasz és a magyar gazdasági rendszerek eltéréseinek hatása a gazdasági terminológiára

Kulcsszavak: *gazdasági szaknyelv, terminológia, terminus, szakfordítás*

A kutatásom kiinduló feltételezése, hogy a különböző országok gazdaságainak különböző szerveződési formáiból eredően a terminológiai rendszerek is számos ponton különböznek, aminek következtében a gazdasági szövegek fordításában a terminusok nem minden esetben feleltethetők meg teljes egyértelműséggel egymásnak. A gazdaság fogalmi rendszerét befolyásolja a különböző társadalmi háttér, a gazdaságtörténeti fejlődési folyamatok és a hagyományok.

Előadásom célja azoknak a vizsgálati eredményeknek a bemutatása, amelyekben eredeti és fordított gazdasági szövegekben előforduló gazdasági terminusokat vizsgáltam meg több szempontból, minden esetben fogalomalapú megközelítéssel. Eredményeimet konkrét példákkal illusztrálom: gazdasági szövegek magyarról olaszra fordítása során összegyűjtött gazdasági terminusokat ismertetek. Vizsgálatomat a ma rendelkezésre álló olasz-magyar általános és szaknyelvi kétnyelvű szótárak felhasználásával végeztem, összehasonlítva az azokban kínált változatokat a gyakorlatban előforduló, a szakfordítók által alkalmazott változatokkal. Segédeszközként felhasználtam még egynyelvű szótárakat, szakmai kézikönyveket és az elektronikus világháló kínálta lehetőségeket.

A bemutatott példák rávilágítanak a szemasiológiai és az onomasziológiai szemléletből fakadó különbségekre, és annak néhány következményére.

TERESTYÉNYI ENIKŐ

Szinonimitás a magyar turisztikai szaknyelvben

Kulcsszavak: *szinonima, szaknyelv, terminológia*

Az emberi önkifejezésre törekvéshez hozzátartozik a kifejezés árnyaltsága és színessége is, ezt szolgálják a rokon értelmű vagy rokon jelentésű szavak. A szinonima alapvető kritériumai a következők: értelemazonosság, felcserélhetőség és behelyettesíthetőség. Nemcsak a köznyelvből, hanem a szaknyelvek szókészletéből is hozhatunk számos példát.

Feltételezésem az, hogy a szakmai nyelvhasználat során a kommunikáció absztrakciós fokától függően használnak szinonimákat. Ennek bizonyítására a Turizmus Bulletin magyar nyelvű, negyed évente megjelenő szakmai folyóirat számait és a Magyar Turizmus Zrt. által kiadott tájékoztatókat vettem össze.

Előadásomban először a szakirodalom alapján a szinonimitást értelmezem, majd példákat hozok a szinonímia használati területeire.

TOKAJI ILDIKÓ

A térképi nyelv, mint sajátos vizuális kommunikációs eszköz fejlődése

Kulcsszavak: *információtárolás, térkép-vázlat, a térképi nyelv szemantikai és szintaktikai felépítése, a térképek névrajza*

A civilizáció és a kommunikáció fejlődése mindig szorosan összefüggött egymással. Az ember az állatvilágból való kiemelkedése óta alkalmazza az információkódolás legmagasabb szintű módját, a beszédet, és az információtárolás egyre tökéletesebb eszközeit: a rajzot, a térképet, a nyomtatást, és a digitális adatrögzítést. Az információk látványos és gazdaságos rögzítése képekhez, szimbólumokhoz, jelekhez, formákhoz és színekhez kötődik, így a képek kommunikációs jelentősége egyre nő, értelmezésük pedig nagyrészt vizuális ismereteinktől, készségeinktől, műveltségünktől függ. A képi kommunikáció /Gombrich/ megállapítása szerint olyan közlésekre alkalmas, amely egyedül így kódolható. A szinte mindenki által naponta használt, mindennapi információs igényeket kielégítő /térkép/ a legfontosabb vizuális adattárolók és kultúraterjesztők közé tartozik. A térképi információtárolás fejlődése a kezdetleges, térkép-vázlatnak sem tekinthető pálcikátérképektől a mai korszerű digitális térképek kialakulásáig hatalmas utat járt be. E közben a térkép kommunikációs eszköze, a (térképi nyelv) szemantikai és szintaktikai felépítése nagymértékben fejlődött. A térkép elsősorban jelekből álló vizuális nyelvét kiegészítik a gyakran változó névrajzi elemek. Előadásomban az elméleti kartográfiai kutatásokat ötvözöm a nyelvészeti elméleteken alapuló elemzéssel.

TÓTH ANDREA

A fül-száj ívhossz vizsgálata angol-magyar irányú szinkrontolmácsolási korpuzon

Kulcsszavak: *fül-száj ívhossz, időgazdálkodás, információ-feldolgozás, a szónok változói, a szinkrontolmácsolás változói, a célnyelvi szöveg minősége*

A fül-száj ívhossz, azaz a beérkező forrásnyelvi információ percepciója és az aktuális célnyelvi szegmens produkciója közötti időbeli eltolódás a hallgató számára az egyik legkevésbé észlelhető jelenség a szinkrontolmácsolási folyamat során. A tolmácsoláskutatásban ennek a változónak a jelentősége azonban abban áll, hogy könnyen mérhető és számszerűsíthető, így kiemelkedő szerephez jut a korpuszvizsgálatoknál és a szinkrontolmácsolás időgazdálkodásának kimutatása kapcsán.

Ez alatt a néhány másodperces időtartam alatt a szinkrontolmácsolás számos információ-feldolgozási műveletet hajtanak végre szinte egyidőben, beleértve a beérkező forrásnyelvi szöveg megértését, annak átkódolását, a célnyelvi szöveg tervezését és annak kivitelezését.

Az előadásban ismertetésre kerülő vizsgálat a következő kérdésekre keresi a választ: (1) a szónok forrásnyelvi változói (pl. beszéd- és artikulációs tempó, beszéd-szünetek, beszédegységek) befolyásolják-e a fül-száj ívhossz időtartamát; (2) a fül-száj ívhossz időtartama befolyásolja-e a szinkrontolmácsolás célnyelvi változóit; (3) illetve hatással van-e a célnyelvi szöveg minőségére.

A szóban forgó jelenség kimutatása kétcsatornás, digitalizált szinkrontolmácsolási korpusz elemzése alapján történik.

A készülő modern magyar–észt szótárról

Kulcsszavak: *szótárírás, magyar, észt*

Egy nagyobb terjedelmű magyar–észt szótár iránti igény 1994-ben, a Tartui Egyetem magyar nyelv szakának főszakká válásakor fogalmazódott meg. Az ötlet 2001 tavaszán kapott konkrétabb formát. A készülő szótár szócikkeinek kiválasztásánál alapvető forrásmunkaként szolgált a magyar nyelv értelmező szótára (*Magyar értelmező szótár 2003*), Magyar–Országgh magyar–angol szótára (*Magyar–angol kéziszótár 2000*) és a Hessky Regina vezetésével összeállított magyar–német szótár (*Magyar–német kéziszótár 2002*). A szavak gyakoriságának ellenőrzésére és a kollokációk megtalálására a szerzők az internet keresőprogramjait is használták.

Amennyiben az észt nyelvből hiányzik a megfelelő fogalom vagy szó, az ezzel kapcsolatos magyarázat csúcsos zárójelben <...> található. A szótár megkísérel segítséget nyújtani különböző korok magyar nyelvű szövegeinek megértéséhez, beleértve az elavult (különösen a szocializmus időszakában használt) szavakat, valamint bizonyos nyelvjárási szavakat és néprajzi fogalmakat, valamint a *hungarikumokat*. Például: **ávós** *aj* <Ungari julgeolekutöötaja 1948-1956> // **Bach-korszak** *aj* Bachi period (1850–59 Austria siseministri järgi) // **ballagás** [~t, ~a, ~ok] 1 lonkimine, köndimine 2 <koolilõpetajate pidulik ringkäik koolis>; ~ **napja** viimane koolipäev (enne küpsuseksmite algust) // **érettségi I** ~ **bizonyítvány** küpsustunnistus; ~ **tabló** <gümnaasiumi lõpuklassi-pilt, mis pannakse välja poeaknale>; ~ **találkozó** klassikokkutulek; ~ **tételek** küpsuseksamiküsimused; ~ **vizsga** küpsuseksam II [~t, ~je, ~k] *p/* küpsus-eksamid; ~ **t** **tesz** küpsuseksameid tegema // **ház-mester I** majahoidja, majavanem, kojamees 2 *kõnek* <3 dl veinist ja 2 dl mineraalveest koosnev jook>.

TVERGYÁK KLAUDIA KLÁRA

A magyar mint idegen nyelv oktatása migránsoknak

Kulcsszavak: *migráns, tananyagok, szabályozás*

Előadásomban a mai magyarországi magyarnyelv-oktatás egyik érdekes fejezetét igyekszem bemutatni. Magyarország európai uniós csatlakozása a nyelvoktatás területén is számos jelentős változást hozott; különösen igaz ez a migránsok esetére. A lisszaboni elveknek megfelelően Magyarország kötelezettséget vállalt olyan, a migráns gyermekek beilleszkedését nagyban elősegítő oktatási formák kidolgozására és alkalmazására, melyek a magyar mint idegen nyelv és az anyanyelv oktatására egyaránt nagy hangsúlyt fektetnek. Ennek első eredményeként 2004 szeptemberében új pedagógiai program lépett életbe, melyet az Oktatási Minisztérium megbízásából fejlesztettek ki.

Számos, menekülteket segítő szervezet és civil kezdeményezés dolgozott ki tananyagokat, melyek átlendíthetik a migránsok magyarországi életük kezdeti nehéz szakaszán. A migránsok természetesen nem képeznek egyetlen homogén csoportot, eltérő élethelyzeteik következtében eltérő nyelvi igényeik is lehetnek – az oktatócsoomagok kidolgozásánál ezeket a tényezőket is figyelembe kell venniük a szerzőknek. Előadásomat néhány tananyag rövid bemutatásával zárom.

UHRIN ERZSÉBET

A szlovák nyelv tanulásának lehetőségei Magyarországon az iskolában és az iskolán kívül

Kulcsszavak: *szlovák nyelv, oktatás, iskola-nyelvtanfolyam*

A dolgozat a szlovák nyelv tanulásának magyarországi lehetőségeit mutatja be. Áttekinti először röviden az iskolarendszerű oktatás formáit az óvodától a felsőoktatásig. Majd számba veszi és elemzi a szlovák nyelvtanfolyamok által nyújtott lehetőségeket. A szerző külön foglalkozik a kurzusok működési feltételeivel (kezdeményező, fenntartó, finanszírozás, heti óraszám, gyakoriság, csoportlétszám, stb.), a nyelvtanár személyével (végzettség, anyanyelvi-nem anyanyelvi, kor, stb.) és a tartalmi kérdésekkel (a tanfolyam típusa, célja, alkalmazott tankönyvek segédeszközök, eddigi tapasztalatok, eredmények, tendenciák, stb.). Végül a tanfolyamok résztvevőiről közöl részleges kutatási eredményeket (kor, iskolai végzettség, kiemelten a motiváció, cél, stb.) A kutatás fő célkitűzésén kívül arra is keresi a választ, hogy van-e, s ha igen, milyen összefüggés az iskolai és iskolán kívüli szlovák nyelvoktatás között. A tanulmány általános érvényű következtetések megfogalmazásával zárul.

VARGA ÁGNES

Géppel fordított szövegek értékelése az internet segítségével

Kulcsszavak: *gépi fordítás, értékelés, internet, Bleu módszer, elfogadhatóság*

A gépi fordítás értékelésével – különböző módszerekkel és célokkal – rengetegen foglalkoznak. Az előadáson bemutatott vizsgálat egy kísérleti jellegű módszer a géppel fordított szövegek elfogadhatóságának és olvashatóságának megállapítására, tehát azt méri, hogy az adott szöveg mennyire áll közel a (magyar) olvasók írásbeli nyelvhasználatához.

A gépi fordítórendszerek értékelésére széles körben elterjedt az IBM által kifejlesztett Bleu módszer, amely a jelölt gépi fordítást hasonlítja ugyanannak a szövegnek az emberi fordításaihoz, és bekezdésről bekezdésre haladva a hasonlóságot vizsgálja. (Papineni et al. 2002) A most bemutatott értékelési módszer a Bleu módszer ötletén alapul, de csak az alapötlet hasonló, a vizsgálat minden egyéb szempontból eltérő.

Az értékelés lényege az, hogy egy géppel fordított szöveg részeit (n-gramjait) keresi meg az interneten, és a kapott találatok száma alapján értékeli a jelölt szöveget. Az értékelésre egy számítógépes program készült, amely automatikusan keres az interneten, és a matematikai számításokat is elvégzi.

A kísérleti értékelés során a módszer megbízhatóan képes volt a jó, rossz és géppel fordított szövegeket sorba rendezni. (A jó és rossz szöveget az előadáson definiálom.) Az előadáson szintén bemutatom a szövegek szubjektív (emberi) értékelésének eredményét is, valamint azt, hogy ez mennyire vág egybe a gépi értékeléssel.

VARGA LÍDIA

A mozgást jelentő predikátumok tipológiája

Kulcsszavak : *mozgás-tér-nyelvtechnológia-lexikális szemantika*

Az előadás célja a magyar mozgást jelentő predikátumok általános szemantikai osztályozásának rövid bemutatása. Tipológiánk a mozgás és a tér objektív, valóságú s egyben egyszerű felfogását igyekszik tükrözni. Leírásunkhoz Gaston Gross objektumosztályok (classes d'objets, 1994) elméletét alkalmaztuk, amely ötvözi a lexikális szemantika és a formális nyelvészet elemeit. Azaz a szemantikai jegyeket morfoszintaktikai jellemzők egészítik ki. Ez utóbbiak nélkülözhetetlenek a természetes nyelvek számítógépes kezeléshez.

A mozgást jelentő predikátumok morfológiai szempontból lehetnek igék, főnévi alapúak és kisebb számban melléknevek. Osztályozásunk olyan fő szemantikai tulajdonságokra épül, mint például a mozgás iránya, célja, módja, a kiindulási illetve az érkezési helye, a szándékosság valamint a mozgás folyamatának egyes aspektuális tulajdonságai.

A jelenleg közel 3000 predikátum-szócikkből álló elektronikus szótárunk könnyen beilleszthető nyelvtechnológiai szoftverekbe. Eredményeink közvetlenül alkalmazhatóak a magyar mint idegen nyelv oktatásában is.

VARGA ORSOLYA

Párhuzamos fordítójazok: Kosztolányi Dezső és Carry van Bruggen nyelv-és fordításszemlélete

Kulcsszavak: *nyelvszemlélet, fordításszemlélet, nyelv és kollektívizmus, nyelv és esztétizmus, nyelv és használat*

A két író-műfordító, Kosztolányi Dezső (1885-1936) és a holland Carry van Bruggen szinte egy időben éltek, és számos érv kínálkozik nyelvszemléletük és fordításszemléletük összehasonlítására. Fordításaik jelentősége, természete, és mennyisége ugyan eltérő, mégis összeköti őket nyelvszemléletük erőteljes kinyilvánítása, műveikben a nyelvi kérdések határozott jelenléte, valamint nyelvvel és fordítással kapcsolatos publicisztikáik hangsúlyos volta. Carry van Bruggen a holland irodalomtörténet igen érdekes, ám nem minden ellentmondástól mentes alakja, s ugyanezt elmondhatjuk Kosztolányi műfordítói munkásságáról is. A két szerző nyelvről szóló írásai még mai is élénken élnek az irodalmi-nyelvészeti köztudatban, sőt, egyes kijelentéseikről ma is vitatkoznak.

Mindez arra ösztönzött, hogy megvizsgáljam nyelvszemléletük és fordításszemléletük metszéspontjait: hogyan viszonyultak a nyelv műveléshez, az anyanyelvhez, a nyelvi esztétizmushoz, mit gondoltak nyelvről és kollektívizmusról, hogy vélekedtek a fordítás természetéről.

VERMES ALBERT

Deduktív és induktív megoldások a kulturálisan kötött kifejezések fordításában

Kulcsszavak: *fordítás, kommunikáció, kontextus, dedukció, indukcio*

Egy korábbi előadásomban azt vizsgáltam, milyen megoldásokat alkalmaz Nick Hornby *Fever Pitch* című regényének magyar fordítója a forrásnyelvi és célnyelvi olvasók kognitív környezetének szükségszerű különbségeiből fakadó értelmezési nehézségek kezelésére. E fordítói megoldásokat négy csoportba soroltam, attól függően, hogy az adott kifejezés logikai illetve enciklopédikus tartalmából melyiket őrzi meg a fordítás.

Jelen előadásomban a négy csoport közül az enciklopédikus transzferre fogok koncentrálni, arra az esetre, amikor a fordításban az eredeti kifejezésnek csak a releváns enciklopédikus tartalma illetve egy abból levezethető tartalom marad hozzáférhető a célnyelvi olvasó számára. Előadásomban azt próbálom bemutatni, az egyes fordítói megoldások mögött milyen deduktív illetve induktív következtetési folyamatok feltételezhetők.

VINCZE LÁSZLÓ

Nyelv, média és identitás Dél-Tirolban. Egy empirikus kutatás eredményei

Kulcsszavak: *kétnyelvűség, nyelvpolitika, média, nyelvi identitás*

A kétnyelvű közösségek számára a médiumok fontos nyelvhasználati színtér szerepét töltik be. Azoknak, akik mindennapjaikat két nyelv vonzásában élik, mind nyelvi tudatosságukra, mind nyelvi identitásukra komoly befolyással lehet, hogy az egyes médiumokat mennyit, és milyen nyelven használják. A média identitásalakító szerepének vizsgálata ennek ellenére nem igazán keltette fel mostanáig a kutatók figyelmét.

Előadásom keretében egy 2007 szeptemberében dél-tiroli középiskolások körében végzett kutatásom eredményeiről szeretnék beszámolni. A kutatás célja annak feltérképezése volt, hogy milyen jellemzői vannak családjaik nyelvhasználatának, mennyit és milyen nyelven használják az egyes médiumokat, illetve milyen nyelvi identitással rendelkeznek.

Az adatok statisztikai elemzése rávilágított: az, hogy a diákok mely nyelven használják a különböző médiumokat, szoros kapcsolatban áll családjaik nyelvhasználati szokásaival (például aki a családban többet használja az olasz nyelvet, TV-t is olaszul néz szívesebben, stb.) és ugyancsak szignifikáns korreláció volt kimutatható a nyelvi identitással kapcsolatos attitűdjeik, valamint a családban használt nyelv illetve médiahasználati szokásaik között.

VITÁNYI BORBÁLA

Magyar szócikkek idegen nyelvű szótárakban

Kulcsszavak: *a világ nyelvi képe, jelentéstartomány, szótári hagyomány, összehasonlító szótári elemzés*

A *magyar* szó fogalma a világ nyelvi képében Magyarországra, az ott lakó magyar emberekre, a magyar nyelvre vonatkozik. A *magyar* szó jelentéstartományába a különböző európai nyelvekben, valamint egy nyelven belül is több alapszó tartozik: fr.: hungaro-, hongrois, magyar; ném.: Hungaro-, Ungarisch, magyarisch.

Előadásom első része időrendben mutatja be azokat az egynyelvű angol, német, francia, orosz szótárakat, melyekben a *magyar* jelentésű címszó megtalálható. Ezt követően a kétnyelvű, magyar és idegen nyelvű szótárakat tekintem át ugyanilyen szempontból.

Szótári címszóként a *magyar* Szenczi Molnár Albert: Magyar-latin szótárának megjelenése, 1604 óta ismert a hazai lexikográfiában.

Előadásom második részének jelentéstani rendszerezéséből látható, hogy szótári hagyomány 'a nép nyelve', 'a népre jellemző, velük kapcsolatos <dolog>' főnévi és melléknévi jelentések rögzítése a szócikkekben, valamint a *magyar* szócsalád egyes összetételei is.

Milyen kulturális információkat közölnek a szótárak? Meddig bővíthető a szócikkek példaanyaga? Van-e különbség a magyar és idegen nyelvű valamint idegen nyelvű és magyar kétnyelvű szócikkek jelentésstruktúrája között?

Előadásom a nem számítógépen készült szótárakból veszi anyagát. Nem idejétmúlt ez a XXI. században? Grammatikai, lexikográfiai stb. összehasonlítást kínál az elektronikus szótárak lehetőségeivel.

VOGELNÉ TAKÁCS GABRIELLA

Milyen nyelven beszélnek a helyi önkormányzatoknál?

Kulcsszavak: *helyi önkormányzatok, külföldi partnerek, interkulturális kommunikáció, nyelvi infrastruktúra, fordítás-tolmácsolás*

A legtöbb településnek van vagy vannak külföldi partnerkapcsolatai nemcsak Európában, hanem gyakran Észak-Amerikában vagy Ázsiában is. A kapcsolatfelvételhez és –fenntartáshoz általában elengedhetetlen valamilyen idegen nyelv használata. Gyakran a különböző beruházások kivitelezése, befektetések koordinálása során is idegen nyelven kell tárgyalniuk az önkormányzati szakembereknek. Kik és hogyan kommunikálnak a nem magyar anyanyelvű partnerekkel? Mit tudnak az önkormányzati szakemberek saját maguk elintézni, ill. mikor és milyen tolmácsolási, fordítói segítséget vesznek igénybe?

Komárom-Esztergom megye néhány településének és megyei önkormányzatának példáján azt vizsgálom dolgozatomban, hogy megvan-e a megfelelő nyelvi infrastruktúrája az önkormányzatoknak, s hogyan használják ezt nemzetközi kapcsolataikban? Ugyanakkor nagyon sok magyarországi településen él vagy élnek nemzeti kisebbségek, némelyikük saját kisebbségi önkormányzattal is rendelkezik. Használják-e kisebbségi nyelvüket az önkormányzati ügyintézésben? Bekapcsolódnak-e ők is a település, az önkormányzat nemzetközi kapcsolataiba?

W. SOMOGYI JUDIT

Állatneveket tartalmazó propozicionális frazémák a magyarban és az olaszban

Kulcsszavak: *propozicionális frazéma, háziállat, szó szerinti jelentés, funkcionális jelentés, strukturális jellemzők*

Az előadás olyan, magyar és olasz nyelvű szólások, szóláshasonlatok, helyzetmondatok és közmondások tartalmi és formai vizsgálatának eredményeit ismerteti, amelyekben háziállatok neve fordul elő. A konkrét vizsgálat korpuszát a frazémákban tematikus szereppel is bíró *kutya* (ol. *cane*) és *macska* (ol. *gatto*) neveket, valamint ezek szinonímáit vagy variánsait (pl.: ol. *gatta*) tartalmazó egységek alkotják.

Az egyezések – hasonlóságok – eltérések hármasskálája mentén végzett tartalmi összevetés többek között kitér arra, hogy:

- a) milyen kapcsolat mutatható ki a frazéma (mint mondat) konkrét (szó szerinti) jelentése értelmezése (funkcionális jelentés) között a két nyelv mondatértékű frazémáiban;
- b), az adott háziállatnak a magyarban és az olaszban milyen jellemzők tulajdoníthatók a vizsgált egységek funkcionális jelentése alapján;
- c) előfordulnak-e, és ha igen, milyen szinoním párok és/vagy más állatszereplők.

A formai elemzés a tartalmi vizsgálatához hasonló módszer segítségével bemutatja a vizsgálatba vont magyar és olasz propozicionális szókapcsolatok strukturális sajátosságait, jellemző szerkesztési módját, a mondatokban előforduló időviszonyokat, a predikátumok főbb tulajdonságait.

WALLENDUMS TÜNDE

Magyarok, olasz szemmel

Kulcsszavak: *közmondások, szólások, sztereotípiák, olasz nyelv*

Az elmúlt években megjelent számos nyelvi és irodalmi CD romnak (hypertexteknek és a hozzájuk tartozó keresőknek) köszönhetően ma már gyakorlatilag bármely nyelv vonatkozásában elegendő néhány kattintás, hogy rátaláljunk valamely másik nyelvet, ill. annak beszélőit érintő általánosságokra, sztereotípiákra.

Az előadás során alapvetően két ilyen jellegű gyűjtemény, a LIZ – Letteratura Italiana Zanichelli (Stoppelli P – Picchi E., Zanichelli, 1998) és Il grande dizionario dei proverbi italiani (Guazzotti P. – Oddera M. F., Zanichelli, 2007), valamint a világhálón szabadon hozzáférhető hasonló adatbázisok alapján az olasz szólásokban, közmondásokban megjelenő, ill. az olasz irodalomban előforduló magyar, azaz ungherese, ill. magiaro szavakat tartalmazó kifejezéseket szeretném bemutatni és rendszerezni.

Az olasz nyelvben megjelenő magyarsággép feldolgozása, a történelmi sztereotípiák és az utóbbi években keletkezett fordulatok összevetése gyakorlati haszonnal is járhat, elősegítheti a hatékonyabb ország-marketinget.

A munkaerő-mobilitás nyelvi vonatkozásai az egészségügyben

Kulcsszavak: *munkaerő-mobilitás, orvosi és egészségtudományi szaknyelv, szaknyelvoktatás, szaknyelvvizsgáztatás, nemzetközi standardizálás*

Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozása jelentősen átrendezte a magyarországi munkaerő-mobilitás térképét. Egyfelől a korábbinál lényegesen többen vállalnak munkát külföldön, másfelől érezhetően megnövekedett a külföldiek beáramlása a hazai munkaerőpiacra. Mindkét folyamatnak komoly szaknyelvoktatás- és szaknyelvvizsgáztatás-politikai aspektusai vannak. Jelen közlemény célja bemutatni az angol és a magyar orvosi és egészségügyi szaknyelv egységes irányelveken alapuló oktatásának és vizsgáztatásának szükségszerűségét. Kiemelésre kerül, hogy mind az angol, mind a magyar orvosi és egészségtudományi szaknyelv oktatásának kommunikáció-központúnak és szaknyelvi műfajspecifikusnak kell lennie ahhoz, hogy a felhasználók a szaknyelvet saját céljaikra, a munkavállalás eszközeként tudják felhasználni. A közlemény kulcsfontosságúnak tartja, hogy létrejöjjön egy nemzetközileg elfogadott mérési elveken alapuló szaknyelvi vizsgarendszer, amely megbízható képet tud adni mind a munkavállalóknak, mind a munkaadóknak arról, hogy az alkalmazott szaknyelvi háttere megfelelő-e az állás betöltéséhez. A közlemény nemzetközi összefogásra buzdít egységes, nemzetközileg elfogadott irányelvek kialakítására az egészségügyi és orvosi szaknyelvoktatás illetve vizsgáztatás területén.

ZÁDROVICH BERNADETT

A Nyugat-Magyarországon élő horvátok magyar nyelvhasználatának sajátosságai

Kulcsszavak: *magyarországi horvátok, magyar nyelvhasználat, kroatizmusok, nyelvi kontaktusok*

Az előadásomban szereplő nyelvhasználati sajátosságokat olyan nyugat-magyarországi településeken gyűjtöttem, melyekben a lakosság többsége horvát anyanyelvű. Nevezetesen a Vas megyei Szentpéterfán (Petrovo Selo), Horvátlövőn (Hrvatske Šice), Felsőcsatáron (Gornji Čatar), Nardán (Narda), Horvátzsidányban (Hrvatski Židan), és Peresznyén (Prisika), a Győr-Moson-Sopron megyei Undon (Unda), Kópházán (Koljnof), Bezenyén, Kimlén (Kemlja), Fertőhomokon (Umok), valamint Hidegségen (Vedešin). E népcsoport zöme ugyan az ausztriai Burgenlandban él, de egységes nyelvi és kulturális tömböt képez a nyugati határszélen élő magyarországi horvátokkal, valamint a Szlovákia, Csehország és Románia 3-3 településén élő horvátsággal.

Az óhazából elköltözött horvátok magukkal hozták nyelvüket új otthonaikba. Így a különböző etnikumok kapcsolatának szükségszerű következménye lett a különböző nyelvek kapcsolata. A mindennapos élet normális kívánalma volt, hogy az új hazában megtelepedett horvátok egynél több nyelvet beszéljenek: egyet otthon, egy másikat a kereskedelemben, esetleg egy következőt a társadalmi vagy politikai szervezetekkel való érintkezés során. Így a mai gradistyei horvátok elődeit a két- és többnyelvűség jellemezte.

Előadásomban a horvátok magyar nyelvhasználatának két fő jellegzetességét mutatom be. Egyrészt igen erős a földrajzi fekvésből adódó idegen nyelv hatása, másrészt tapasztalható a „tisztá” magyar köznyelv használata. Az őslakosság magyar nyelvjárási elemeket nem használ, hiszen a magyar nyelvet óvónőiktől, tanítóiktól és papjaiktól tanulták. Pontosán meghatározható a

magyar beszéd alapján, ki az, aki más magyar településről költözött ezekre a településekre, s kik azok, akik az őslakossághoz tartoznak.

ZAGAR SZENTESI ORSOLYA

Az igenemek kérdése a magyar és a horvát nyelvben

Kulcsszavak: *morfoszemantika, igenem, horvát-magyar kontrasztivitás*

A magyar mint idegen nyelv grammatikájának tanításában sajátos kérdéskört képeznek az igék morfoszemantikai jellegzetességei, amelyek közül az egyik legpregnansabb és magyar grammatikai kánonban is hagyományosan nagy figyelem övezte kategória az igenemeké.

A „genus verbi”-t meghatározó igeképzők gazdagon árnyalt formai-funkcionális rendszere a magyarban sajátos módon viszonyítható az indoeurópai nyelvek körében gazdag igei morfológiájával kiemelkedő horvát nyelv rokon igei alkategóriáihoz. A magyar nyelvben elkülöníthető igenem-kategóriáknak léteznek funkcionálisan többé-kevésbé pontos logikai-jelentésbéli megfelelői a horvátban, az egyes kategóriák felszíni-grammatikai kifejeződései azonban meglehetősen eltérően alakulnak a két nyelvben. Jelen munkám ezeknek a különbözőségeknak a vázlatos számbavételét célozza.

ZOLNIEREK LIDIA

A magyar nyelv és irodalom tanítása a Jagelló Egyetemen

Kulcsszavak: *magyar tanszék, hallgatók alapismeretei, tankönyvek, szakdolgozati témacsoportok, nyelv mint kommunikációs eszköz*

Bevezetesként bemutatom a Jagelló Egyetem Filológiai Tanszékének rövid történetét. Tájékoztatok a tanszék jelenlegi állapotáról. Ismertetem a tanrend tartalmát, valamint az évek során végrehajtott módosításait. Felsorolom a lektoraink által használt tananyagot. Bemutatom, hogyan tanítjuk idegen nyelvként a magyart, mi a lektorátus feladata. Szóba hozom a külföldi egyetemi magyartanítás gondjait. Válaszolni próbálok néhány módszertani kérdésre is.

Nem hagyhattam figyelmen kívül a hallgatóink érdeklődési körét. Először meg akartam ismerni, milyen hungarológiai ismeretekkel indulnak az érettségizettek egyetemre való beiratkozásukkor. E céljából átvizsgáltam a középiskolásoknak szánt tankönyveket, amelyek a magyar történelmet, irodalmat és kultúrát hivatottak bemutatni. Végül átnéztem a szakdolgozatokat, témák szerint csoportosítottam. Így be tudom mutatni, hogyan növekszik az érdeklődés a magyar nyelv, irodalom és kultúra iránt. Arra a kérdésre próbáltam válaszolni, hogy meg vannak-e elégedve a hallgatók a magyar nyelvkönyvek tartalmával. A hallgatók érdekében egy felmérést végeztem, amely azt mutatja, hogy az ajánlott nyelvkönyvek közül melyiket választják szívesen és miért. A referátum végén hangsúlyoztam, hogy a hallgatóink számára a magyar nyelv mint kommunikációs eszköz elsajátítása fontos a gyakorlati élet szempontjából.

Kicsinyítő képzős származékok az Erdélyi magyar szótörténeti tárban

Kulcsszavak: *Erdélyi magyar szótörténeti tár, szerkesztési elv, szófajtartó képző, kicsinyítő képzős származék, lexikalizálódott származékok*

Az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* (SzT.) sajátos lexikográfiai munka, ugyanis az egyes – XVI–XIX. századok közti időszakból származó – címszavaknak nemcsak jelentését, valamint első előfordulásuknak pontos idejét adja meg, hanem eredeti szövegkörnyezetükben közli őket, sőt „azzal a célkitűzéssel, hogy az erdélyi magyar nyelvű régiség szókincsét mentől teljesebben mutassa be, a gyűjtő (...) a levéltári darabokból a tőszavakon és az összetett szavakon kívül a szeme elé kerülő összes képzett, sőt nemegyszer más toldalékkal (raggal, jellel) ellátott szavakat is kijegyzett címszóként a cédulákra” (Szabó T. 1975: 13.).

E szerkesztési elvnek értelmében a kicsinyítő képzős származékok mind külön címszóként szerepelnek. Előadásomban azt vizsgálom, hogy a SzT.-ban címszóként kiemelt alapszó+DIM származékok közül melyek azok, amelyeknek jelentése a kicsinyítő képző definíciója szerint kompozicionális ’kis, kicsi + alapszó’, és melyek azok, amelyekben felismerhető ugyan az alapszó+DIM szerkezet, de a jelentés nem adható meg az előbbi képlet szerint.